ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг рўзномаси

1991 йил 4 сентябрь
ЧОРШАНБА
№ 172 (5.215).
БАҲОСИ 8 ТИЙИН

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган ◆ Ҳафтада беш марта чоп этилади

АЗИЗ ПАХТАКОРЛАР!

✦ ҒЎЗА ПАРВАРИШИНИ БЎШАШТИРМАЙ, ПАЙКАЛЛАРДА МЎЛ ҲОСИЛ ТЎПЛАЙЛИК!

✦ ҒАЛВИРНИ СУВДАН КЎТАРАДИГАН ПАЛЛА — ЯЛПИ ТЕРИМ МАВСУМИ БЎСАҒАСИДА ТУРИБМИЗ. УНИ ТЕЗ ВА СОЗ ЎТКАЗИШ ҲАР ТОМОНЛАМА ПУХТА ТАЙЁРГАРЛИККА БОҒЛИҚ.

✦ ҲОСИЛ ТАҚДИРИНИ ДАЛА ИШЛАРИНИ ОҚИЛОНА ТАШКИЛ ЭТИШ, АЙНИҚСА ТЕХНИКАДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ҲАЛ ЭТАДИ.

✦ КУЗНИНГ ҲАР БИР КУНИ ҒАНИМАТ. БУТУН КУЧ ВА ИМКОНИЯТНИ, ТАЖРИБА ВА МАҲОРАТНИ ЙИҒИМ-ТЕРИМ ТАРАДДУДИГА ҚАРАТМОҚ КЕРАК.

МЕҲР МЕВАСИ

Наманган районидаги «Ленинград» жамоа хўжалигида уста пахтакорлар кўп. Абдусаттор Маҳмудов шуларнинг бири. У 1988 йилдан бери бригадирлик қилаяпти. Меҳнат аҳли ўтган йили режани 27 сентябрда уддалади. 80 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 40 центнердан, жами 321 тонна пахта тайёрланди. Колхозчилар якунда ҳар сўм асосий иш ҳақи ҳисобига 1 сўм 55 тийиндан қўшимча олдилар.

— Кўп йиллик тажриба шуни кўрсатдики, ерни алдаб бўлмас экан, — дейди бригадир. — Заминга қанчалик меҳр қўйсангиз у сиздан шунчалик саховатини аямайди. Биз ҳар йили экиш олдидан жўяк олаётганда бир йўла ерга ўғит соламиз. Бунинг фойдаси кўп. Чигитни тупроққа қадашингиз билан у амал олади. Ниҳол ердан бақувват чиқади, касалликларга бардошли бўлади, ғўза дуркун ўсади.

Бу йил бригада аъзолари 79 гектар майдонда деҳқончилик қилишаяпти. Мақсад — гектаридан 45 центнердан хирмон кўтариш. Далаларда серҳосил ғўзаларни кўриб, дил яйрайди. Қарийб 25 йилдан бери механизаторлик касбини улуғлаб келаётган Умархўжа Маҳкамовни суҳбатга тортдик.

— Асосий оғирлик механизатор ва сувчи гарданида эканлигини тўла ҳис қилиб ишлаяпмиз, — дейди у. — Биз тракторнинг аввало техник кўрикни яхши ўтказамиз. Ишчи қисмларини эринмасдан созлаймиз. Ҳамкасбим Ёқуббой Дадабоев билан ҳамкорликда иш юритамиз.

— Машина теримига тайёргарлик қандай!

— Бу йил ҳам 40 гектар ердаги ғўзалар машинабоп қилиб парваришланаяпти. Мақсадим — эндиги мавсумда 150 тонналик хирмон уйиш. Бултур пўлат этакдан 136 тонна оқ олтин бўшатгандим.

Бригаданинг тажрибали деҳқонларидан бири сувчи Алибой Азизовдир.

— Жамоамиз экин майдонлари замбаршўрда жойлашган, — дейди Алибой ака. — Бу дегани замбарга ўхшаш чуқур, атрофи шўр. Яқин-яқингача шаҳарлик кўнчилар тери ошлагани бу ерлардан туз олиб кетишарди. Қаюмбой Тошбоев, Қосим Бозоров каби деҳқонлар тупроқ шўрини ювишни сифатли бажардилар. Шундан сўнг пахтадан ҳосил олина бошлаган. Пайкаллар ҳар хил. Бирига сувни қанчалик тарамайг ўзига олмайди. Иккинчисига обиҳаётни ровон оқизсангиз ҳам шимилиб кетади. Шунинг учун ер шароитига қараб суғорамиз. Собитхон Мамадалиев, Мансур Каримов, Адҳам Набиев каби ҳамкасбларим билан ҳамкорликда ишлаб, ғўза чанқаб қолишига сира йўл қўймаяпмиз.

Жамоа 41 кишидан иборат, деярли ҳаммаси йигитлар. Колхозчилар унумли меҳнат қилиб, мазмунли дам олишлари учун барча шароит яратилган. Шинам дала шийпони, катта анҳор устига қурилган айвон-каравот баҳаво. Шийпон олдида етиштирилган сабзавот ва полиз маҳсулотлари дастурхонни безаяпти. Ёрдамчи чорва хўжалигидан сут, қатиқ чиқиб турибди.

— Бу йил машина теримига кўпроқ эътибор берамиз, — дейди бригадир А. Маҳмудов. — Етиштирилган ҳосилнинг 70 фоизини машиналар билан териб оламиз.

А. ХОЛМИРЗАЕВ.

СЪЕЗД ДАВОМ ЭТМОҚДА

МОСКВА. ТАССнинг парламентдаги мухбирлари Кремлнинг Съездлар саройидан хабар қиладилар:

Бугун эрталаб соат ўнда СССР халқ депутатларининг бешинчи, навбатдан ташқари съезди ўз ишини давом эттирди. Мунозара давомида СССР Президентининг сўзга чиқиши кутилмоқда. Депутатлар СССР Олий Кенгашининг ўтган ҳафтада тугаган навбатдан ташқари сессияси томонидан тавсия этилган кун тартибининг баъзи масалаларини кўриб чиқишлари эҳтимолдан холи эмас, деса бўлади. Бундан бир кун аввал, анжуман Раёсатининг қарори билан съезднинг кун тартиби тўғрисидаги масала очиқ қолдирилди. Кўпгина депутатлар буни иш тартибига хилоф бўлган «зўравонлик» деб атадилар.

СССР Президенти билан ўн республика олий раҳбарларининг баёноти юзасидан фикрлашувлар давом эттирилиши эҳтимоли бор. Бу баёнот съездда кенг қўллаб-қувватланганини эслатиб ўтмоқ керак. Шу билан бирга бир қанча республикаларнинг вакиллари ва бошқа айрим депутатлар баёнотнинг баъзи қоидалари хусусида бир қанча жуда муҳим мулоҳазаларни айтишди.

Съезд томонидан тузилган таҳрир комиссияси бу мулоҳазаларни, албатта, кўриб чиқади ва эҳтимол муросали қарорлар ёки ҳатто муқобил қарорларга келиш йўлларини излайди.

* * *

МОСКВА. ТАССнинг парламентдаги мухбирлари Кремлнинг Съездлар саройидан хабар қиладилар:

Съезднинг бугунги эрталабки мажлисини Қозоғистон Президенти Н. А. Назарбоев очиб, съезд котибиятининг биринчи мажлисида СССР халқ депутати А. Н. Саунин бир овоздан котибият раиси этиб сайланганини маълум қилди.

А. Н. Саунин анжуман котибиятининг таркиби ва вазифалари, унинг иш тартиби ҳақида депутатларга ахборот берди. Анжуман номига 1250 та хат ва телеграмма келди, деди у. Уларнинг асосий мазмуни СССР Президенти билан ўнта Иттифоқдош республика олий раҳбарларининг баёнотини қўллаб-қувватлашдан, ягона давлат сифатида Иттифоқни сақлаб қолишни маъқуллашдан иборат.

* * *

МОСКВА. ТАССнинг парламентдаги мухбирлари Кремлнинг Съездлар саройидан хабар қиладилар:

Туркманистон Президенти С. А. Ниёзов кун тартибининг биринчи масаласи юзасидан музокарани бошлар экан, СССР Президенти билан ўнта Иттифоқдош республика раҳбарларининг баёнотини принцип эътибори билан қўллаб-қувватлашини айтди. У нутқининг охирида СССР Президенти тўғрисидаги ўз фикрини билдирди. Анжуманда СССР Президенти шаънига бир талай танқидий мулоҳазалар билдирилган эди, халқ депутати А. М. Оболенский эса ҳатто уни давлат бошлиғи лавозимидан «олиб ташлаш» тўғрисидаги масалани ўртага қўйиш тўғри эканлигини ҳам билдирган эди.

«Биз Михаил Сергеевич шаънига ҳаддан ташқари кўп тош отдик, у бардош берди. Туркманистон М. С. Горбачевни қайта қуриш раҳбари ва Президент деб тан олади», — деб якунлади нутқини С. А. Ниёзов.

(ТАСС).

Билимлар куни тантаналари

Ўзбекистон пойтахтининг Серғали районида иш бошлаган 305-умумтаълим мактабининг асосий йўналиши ҳақида шундай дейиш мумкин: мактаб ёш авлодни табиатни севишга ўргатади!

Ўзбекистон жумҳурияти мустақиллиги куни арафасида пойтахт қурувчилари 1250 ўринли замонавий мактаб биносини бўлажак табиат шайдоларига армуғон этдилар. Мактабда 2 та спорт зали, мажлислар зали, кутубхона, компьютер синфлари билан бир қаторда ажойиб тарздаги экология кабинети ҳам мавжуд. Мактаб ўзининг экология билан бевосита алоқадор таянч корхоналарига эга. Бу масканда ўқувчилар илму фаннинг барча соҳасида ўз билимларини ошириш билан бир қаторда экология-табиатни чуқур тушуниш ва уни қалбдан севиш, ардоқлаш, асраб-авайлаш имконига эга бўладилар. Бу борада уларга муаллимлар билан бир қаторда бевосита шу соҳанинг амалиётдаги мутахассислари таълим берадилар. Мактабда 400 ўқувчи таълим олади.

Мактабда Билимлар кунига бағишланган тантанали йиғилиш бўлиб ўтди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби К. Ю. Юсупов мактаб жамоасини янги ўқув йилининг бошланиши билан қизғин табриклади. Йиғилишда Ўзбекистон республикаси халқ таълими вазири Ж. Ғ. Йўлдошев қатнашди.

Билимлар куни бу йил Ўзбекистонда биринчи марта жумҳурият мустақиллиги билан бир кунда нишонланиб, умумхалқ шодиёнасига айланиб кетди. Мактаблар, билим масканлари қучоғида ўтган тантаналарда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиблари, Ўзбекистон Президенти қошидаги Вазирлар маҳкамаси Раисининг ўринбосарлари иштирок этдилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети матбуот маркази

СУРАТЛИ ЛАВҲА

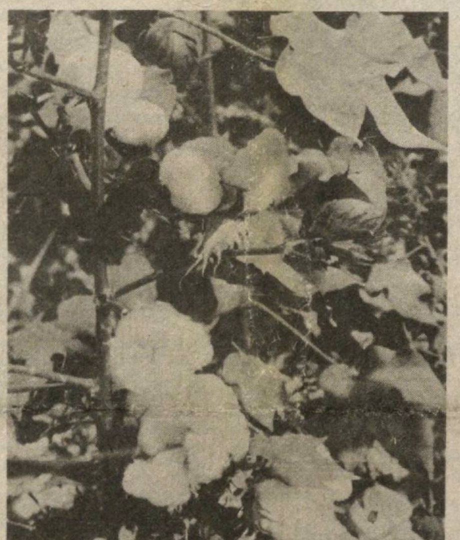

СУРАТЛАРДА: 1. Бригада бошлиғи Сойибжон Тоҳиров. 2. Илғор теримчи О. Ўринова. 3. Лўппи-лўппи чаноқлар. 4. Ишчи Ш. Ўринов кунига 70—80 килограммдан пахта тераяпти.

П. ЭРГАШЕВ олган суратлар.

ЧЎЛ ДУРДОНАСИ

Республикамиз пахтакорлари ҳаётида долзарб мавсум — йиғим-терим ҳадемай қизиб кетади. Айрим жойларда оқ олтинни қўлда теришга киришилди. Ховос районидаги «Октябрь 70 йиллиги» давлат хўжалигида ҳам ҳосилни саралаб териш бошланди. Хўжаликнинг Сойибжон Тоҳиров бошлиқ бригадаси аъзолари бу йил 76 гектар майдонга ўз вақтида чигит қадаганди. Лекин ғўзаларни бир марта сел олди, сўнгра дўл уриб кетди. Шунга қарамасдан аҳил жамоа офат етказган талафотларни тезроқ бартараф этиш, мўлжалдаги ҳосилни бунёд қилиш учун ёз бўйи тиним билмади. Ниҳоллар қўшимча равишда озиқлантирилиб, ишловдан чиқарилди.

— Қийин дамларда хўжалик раҳбарлари — директор Эргаш Хоназаров, бош агроном Даврон Рустамовлар кўрсатган ёрдамни алоҳида айтмоқчиман, — дейди бригадир С. Тоҳиров. — Улар томонидан белгиланган чора-тадбирлар ўз самарасини берди. Ҳозир майдонлардаги ҳосил чўғидан кўнглимиз тўқ. Пахтани саралаб теришга киришдик. Лекин уюлажак хирмоннинг 80 фоизи зангори кемалар ёрдамида тикланади.

Бугун-эрта ғўза баргини сунъий тўктиришга киришилади.

ДАЛАЛАР НАФАСИ

Сирдарёликларнинг қўшнилари — Жиззах вилояти пахтакорлари олдида ҳам ўткир муаммолар турибди. Қўриқ ерларда техникани кенг кўламда қўлламай туриб бирор нарсага эришишга умид боғлаш мумкин эмас. Шу сабабли ЎзТАГ **мухбири А. Қулбоев** энг аввал механизаторларга мурожаат қилди.

Арнасой районидаги Жуков номли совхознинг механик ҳайдовчилари ўзларининг ўтган йилги муваффақиятларини такрорлашга — етиштирилган ҳосилнинг ҳаммасини машиналарда териб олишга аҳд қилдилар. Улар ўз ниятларини амалий ишлар билан исботлашмоқда. Бу ерда пахта териш машиналари аллақачоноқ текширилиб, ишга шай қилиб қўйилган.

Уларнинг Мирзачўл районидаги Абай номли совхозда меҳнат қилаётган ҳамкасблари эса техникадан тўла фойдалана олармиканмиз, дея шубҳаланишмоқда. Лекин бунда уларнинг айби йўқ, ремонт ишлари билан ўз вақтида шуғулланишди, қўлларидан келган ишни қилишди. Лекин шпинделлар, редукторлар, камарлар ва бошқа ўнлаб эҳтиёт қисмлар бўлмагач, агрегатларнинг ишга шайлиги тўғрисида гапиришнинг ҳожати ҳам йўқ. Қўшни хўжаликларда ҳам шундай манзарани кузатасиз.

Район вакиллари «Сельхозснабремонт» вилоят бирлашмасининг мутахассисларига ана шу камчиликларнинг ҳаммасини айтишди. Улар эса, ўз навбатида мирзачўлликларни тепса-тебранмасликда айблашди, улар айтган эҳтиёт қисмларнинг кўпчилиги бирлашма базасида борлигини хабар қилишди. Ишонтиришди... Лекин яна панд беришди. Мирзачўл вакиллари «Сельхозснабремонт» раҳбарларини неча соатлаб кутиб, вақтларини бекорга ўтказишди. Ремонт заводларидаги шериклар ҳам механизаторларга панд беришмоқда. Двигателлар ремонтини чўзиб юборишмоқда. Юборганларида эса камчиликлар кўп бўлмоқда, уларни тугатиш учун кўп вақт кетмоқда. Бундай келишмовчиликлар Мирзачўл районидагина техникани созлаш муддатларини чўзиб юбораётгани йўқ. Бошқа хўжаликлардаги шерикларидан орқада қолган Октябрь ва Арнасой районлари механизаторлари ишига ҳам таъсир қилмоқда. Тўғри, уларнинг тепса-тебранмаслиги, ишни ёмон ташкил этишгани ҳам ҳам кам халақит бермаяпти.

Вилоятнинг бир қанча районларида баҳор фасли қуйган жала натижасида ғўзалар қаттиқ шикастланганди. Ўшанда 16 минг гектарга яқин майдонга чигит қайта экилганди. Ҳозир улар ривожланишдан анча орқада қолган, бу эса терим суръатига ҳам таъсир қилиши шубҳасиз. Демак, ҳаммаси техникага боғлиқ бўлади.

«Сельхозснабремонт» вилоят бирлашмаси раиси. М. Эшбеков берган маълумотларга қараганда, вилоятдаги пахта териш машиналарининг 90 фоиздан кўпроғи теримга шай қилиб қўйилган. Дўстлик, Зарбдор ва Пахтакор районларининг механик ҳайдовчилари теримга анча қаттиқ тайёргарлик кўришмоқда. Жиззахликлар етиштирилган ҳосилнинг камида 90 фоизини комбайнлар билан териб олишмоқчи, бунга эса имконият бор.

Ҳозир хўжаликларда далаларни дефолиацияга тайёрлаш юзасидан ишлар қизитиб юборилди. Лекин ҳозирча зарур бўлган дефолиантларнинг атиги 87 фоизи тайёрлаб қўйилди. Дефолиантларни пуркаш учун ерда ишлатиладиган 700 та агрегатдан ва ...қишлоқ хўжалик авиациясининг тўртта самолётидан фойдаланилади. Жиззах районида 10 минг гектар майдондаги ғўзани самолёт ёрдамида дорилашга қарор қилдилар. Вилоят деҳқончилик-саноат уюшмасида хлорат магний ош тузидан зарарли эмас, деб ҳисобламоқдалар...

Ўзбекистон телеграф агентлигининг Қашқадарё вилоятидаги мухбири **В. Шумайлов** ҳар ҳолда шундай деб ҳисобламоқда.

Бу ерда пахта одатдагидан 7-10 кун кечикиб етилмоқда. Ўсимликларга ҳали ҳам ҳарорат етарли даражада бўлмаяпти. Бошқа ташвишлантирадиган омиллар ҳам бор. Вилоят хўжаликлари шу вақтгача дефолиантлар билан таъминланмаган. Ҳозир улар 3 минг тоннадан кўпроқ шундай препаратларга муҳтож бўлиб туришибди. Деҳқонлар уларни яқин кунлар ичида олишмаса, терим яна бир неча кунга орқага сурилиб кетади. Бу ҳосилни йўқотиш демакдир.

Вилоят пахта далаларида биринчи марта ғўза баргларини ердан туриб тўкишга қарор қилинди. Самолётлар табиатга зиён етказганлиги сабабли улардан фойдаланилмайдиган бўлди. Машина теримига ажратилган 295 минг гектар ердаги ғўзаларнинг баргини тўкиш учун 1200 та пуркагич керак бўлади. Лекин ҳозирча улардан атиги мингтаси ишлатишга шай қилиб қўйилган.

Германияда ишлаб чиқарилган «Дропп» дефолианти масаласида ҳам кўпгина ташкилий ишларни ҳал қилишга тўғри келади. Хўжаликлар ана шундай препаратдан икки тонна олишди, энди ундан тўғри фойдаланиш учун жойларда амалий машғулотлар ўтказиш керак.

Терим техникаси ремонти ҳам аввалги йилларга нисбатан анча оғир бўлмоқда. Жумҳуриятимиз ва мамлакатимизнинг эҳтиёт қисмлар ишлаб чиқарадиган кўплаб корхоналари қашқадарёлик пахтакорлардан қарздор бўлиб қолишган. Бугунги кунда 4 мингта аккумулятор, учқун ўчиргичлар, тасмалар, ёқилғи фильтрлари, шпинделлар ва шунга ўхшаш эҳтиёт қисмлар зудлик билан етказиб берилиши керак. Кўрак чувиш, кўрак териш машиналари, погрузчиклар учун ишлатиладиган қисмлар ҳам тақчил бўлиб турибди.

Қаршидаги А. Икромов номли совхозда ғилдиракли тракторларнинг ҳаммаси ҳали ҳам далада турибди. Терим яқинлашиб қолди, уларнинг двигателларини аллақачон текшириб чиқиш, ремонт қилиш керак эди. Лекин муҳандислар бу ишни ўз ҳолига ташлаб қўйишди. Қўшни Энгельс номли совхозда ҳам шундай аҳвол ҳукм сурмоқда. Эҳтимол, мазкур хўжаликларнинг раҳбарлари ўтган йиллардаги сингари теримчиларнинг маҳорати ҳамда шаҳарликларнинг ёрдамига умид қилаётгандирлар?

Лекин ўрганса бўладиган яхши тажрибалар ҳам бор. Масалан, Нишон районидаги У. Юсупов номли, Ульянов районидаги «Қашқадарё», «Косон» совхозларида омилкорлик билан иш тутдилар ва ғўза баргини тўкишга ҳам, терим мавсумига ҳам шай бўлиб турибдилар. Механизациялашган отрядлар тузилди, «зангори кемалар»нинг «капитан»лари аниқлаб қўйилди, ёқилғи-мойлаш материаллари ғамлаб қўйилди. Бу хўжаликларнинг пахтакорлари етиштирилган ҳосилнинг ҳаммасини ўз кучлари билан териб олишга аҳд қилдилар.

— Қийинчиликларга қарамай, терим бошлангунича барча қийинчиликларни тугатиш ҳамда пахта теримини муваффақиятли ўтказишга умид қиламиз, — деди вилоят деҳқончилик-саноат уюшмасининг раиси Очил Ғулов. — Биз машиналарга катта умид боғлаяпмиз, иқтисодий омиллардан фойдаланамиз. Қўлда терилган ҳар бир килограмм пахта учун 40-50 тийин, механизаторларга бункердан тўкилган бир тонна хом ашё учун 40 сўмгача ҳақ тўлаймиз.

Дарвоқе, оқ олтин мавсумида Қашқадарё далаларида 7500 нафар механизатор қатнашади.

ҲАММА НАРСА ШАЙ

Республикамизда пахта йиғим-терими ҳадемай оммавий равишда бошланиб кетади. Сирдарё районидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалиги заршунослари бу долзарб мавсумни уюшқоқлик билан ўтказиш учун ҳар томонлама пухта тараддуд кўришаяпти. Улар 1085 гектар майдонда деҳқончилик қилмоқдалар. Барча пайкаллардаги ғўзалар тўрт марта комплекс ишловдан чиқарилиб, уч марта обиҳаётга қондирилганлиги туфайли ҳозир ҳар тупда 10—11 тадан бўлиқ кўсак бор.

Хўжаликда асосан «АН-Боёвут-2» навнинг уруғлик хом ашёси етиштирилади. Шу боисдан режадаги 3.160 тонна ҳосилнинг тенг ярми қўлда терилади. 750 гектар майдон машинага ажратилган. Ғўза баргини 5 та ОВХ ёрдамида дорилаб тўктириш мўлжалланган. Шавқи Латипов, Сариниса Тўйчиева, Мамат Нектаев, Тошбой Ортиқов бошлиқ бригадаларнинг жамоалари ҳосилдорликни гектар бошига 35 центнерга етказишмоқчи. Шунга яраша пайкалларда ҳосил тўпланмоқда. Умуман, ғўза парваришида 75 нафар сувчи, 15 нафар механизатор фидокорона меҳнат қилмоқда. Ҳамроқул Мардиқулов, Ҳамид Сангиров, Ўрмон Анорбоев, Хушвақт Бобобеков сингари миришкорлар ғўзаларни обиҳаётга қондиришда ҳамкасбларига ўрнак бўлишаётир.

— Майдонларни кўздан кечирганда режадаги 30 центнер ўрнига 32 центнердан ҳосил борлигини аниқладик, — дейди хўжалик бошқаруви раиси Исоқул Қўшбоқов. — Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг колхозчилар ва совхозлар ходимларининг 1991 йил пахта ҳосилини ўз вақтида, сифатли йиғиб-териб олишдан моддий манфаатдорлигини таъминлаш бўйича чора-тадбирлар ҳақидаги қарорини жамоамиз аъзолари мамнуният билан кутиб олдилар. Бошқарув касаба уюшмаси билан биргаликда теримчиларни, механизаторларни рағбатлантиришга оид тадбирларни белгилаб олди. Ҳозир техника, минерал ўғитлар, ёнилғи-мойлаш материалларининг нархи ошганлиги даромадимизга салбий таъсир қилаяпти.

Раис ҳақ. Даромадга қараб буромад. Хўжалик ҳудудида 9 минг аҳоли истиқомат қилади. 3 та ўрта мактаб, 3 та замонавий болалар боғчаси бор. Хўжалик аҳолига товон пули учун ҳар ойда 100 минг сўм тўлаяпти.

Хўжаликда 15 нафар механизатор ерга чигит қадашдан то пахта йиғим-терими охиригача тиним билишмайди. Шундай фидойилардан Некбой Тўймуродов, Эргаш Сатторов, Абултой Маметов ва бошқалар бу йил зангори кема бункеридан 120—150 тоннадан оқ олтин тўкишга сўз беришди.

Пахтакорлар 5 сентябрдан қўл теримига киришадилар. Ғўза баргини тўктириш ишлари бир ҳафтада якунланиб, бутун куч ва имконият йиллик режани октябрь ўрталарида бажаришга сафарбар этилади.

Э. ТЎЛАГАНОВ.

ОЛТИН КУЗ САХОВАТИ

Ўзбекистон халқ депутати, қўли гул соҳибкор Садирали Умаров Ленинград районидаги Мичурин номли совхозининг энг обрўй кишиларидан. Кўп йиллик меҳнат фаолияти давомида ажойиб боғлар бунёд этди, ўнга яқин шогирд етиштирди. Халқ вакили сайловчилар наказларини бажаришда ҳам жонбозлик кўрсатмоқда.

СУРАТДА: соҳибкор С. Умаров ўз қўли билан етиштирган олмаларни набирасига тақдим этаяпти.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ. Ильич районидаги Ҳ. Олимжон номли жамоа хўжалигида Ўринбой Йўлдошевнинг ёшлар бригадаси полиз экинларига ихтисослашган. Ёш деҳқонлар бу йил 27 гектар майдонга қовун-тарвуз уруғини қадаган эдилар. Миришкорлар астойдил ишлаб, мўл-кўл ҳосил етиштирдилар. Давлатга 450 тонна ширин-шакар полиз маҳсулотлари топшириб, йиллик режани муваффақиятли уддаладилар. Далада ҳали ҳосил кўп, шартномада кўрсатилгандан зиёдини бозорга чиқариб сотиш мумкин.

СУРАТДА: Ўринбой Йўлдошев бригаданинг илғор ишчиси Холдор Тиллаев билан савдо дўконларига жўнатиш учун узилган тарвузларни саралашмоқда.

У. ҚЎШВОҚОВ олган сурат.

МАРЖОН ДОНАЛАР

— Халқимиз дастурхонига кўплаб ширин-шакар узум етказиб берамиз! — Шундай ният билан сидқидилдан меҳнат қилаётган Наманган районидаги «Самарқанд» давлат хўжалиги соҳибкорлари токзорларда мўл ҳосил етиштирдилар. Улар жами 2195 тонна маҳсулот тайёрлаш, шундан 2080 тоннасини истеъмолчиларга етказиб беришга бел боғлашган. Шу кунларда узум узиш қизғин давом этмоқда. Абдуғаппор Асрақулов, Акбарали Эргашев, Азизахон Эшонбобоева, Муродхон Жалолов, Турсунбой Адашев бошлиқ бригадаларда гектаридан 70—80 центнердан ҳосил олиш кўзланаяпти.

— Бу йил хўраки узумларни эл дастурхонига тортиқ этамиз, — дейди хўжалик бош иқтисодчиси Абдухалил Воҳидов. — Эрта баҳорда маҳсулотларимизни сотиш учун узоқ шаҳарлар билан шартномалар тузгандик. Ана шу аҳдлашувга асосан уларга 600 тоннадан маҳсулот жўнатамиз. Шериклар эса қурилиш материаллари юборишади.

Бўстонлиқ районидаги «Хўжакент» давлат хўжалиги аъзолари эл дастурхонига ҳар йили кўплаб ноз-неъматлар тортиқ этмоқдалар. Бу йил ҳам боғ ва токзорларда яхши ҳосил етиштирилди. Айни кезларда пишиб етилган узум ва меваларни исроф қилмасдан узиб-териб, шаҳарликларга жўнатиш қизғин олиб борилмоқда.

СУРАТДА: соҳибкорлар Насиба Пўлатова (чапда) ва Гулсанам Исмоналиева узум ҳосилидан мамнун.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

ҚЎШ ЗАФАР

Балиқчи районидаги Карл Маркс номли жамоа хўжалигида боғдорчиликни жадал ривожлантиришга катта эътибор берилмоқда. Остонақул Эргашев бошлиқ бригада аъзолари боғларни кенгайтириш, мева-чева етиштиришни кўпайтиришда сидқидилдан меҳнат қилишяпти.

Хўжалик боғбонлари қувончли натижаларга эришмоқдалар. Улар мева тайёрлаш йиллик режасини районда биринчи бўлиб бажардилар. Эл дастурхонига 112 тонна мева етказиб берилди. Бу кўзда тутилганидан бир тонна кўп.

Пишиб етилган меваларни териш ва жўнатишда Абдухалил Қўшоқов, Акбарали Ризаев, Раҳмонали Водилов кабиларнинг хизмати катта бўлди. Боғбонлар ўз имкониятларини ҳисоблаб, давлатга яна 10 тонна мева сотиш мажбуриятини олдилар.

Хўжаликда сабзавот бўйича йиллик топшириқ ҳам уддаланди. 91 ўрнига 125 тонна маҳсулот тайёрланди.

А. ВАҲОБОВ.

СЕРҲОСИЛ НАВ

Избоскан районидаги Абдусамат Тиллабоев номли жамоа хўжалигининг Тошпўлат Эргашев бошлиқ бригадаси жамоаси ҳар йили сабзавотдан мўл ҳосил олиб, тўкинчиликка муносиб улуш қўшиб келаётир. Жорий йилда ҳам 24 гектар майдонда эртаги карам, 10 гектарга помидор, 3 гектар ерда бодринг, патиссон, қизилча етиштирилди. Дастлабки натижалар чакки бўлмаяпти. Давлатга топширилган 544 тонна карамдан 209 минг сўм, 55 тонна помидордан 40 минг сўм, 8 тонна бодрингдан 6 минг сўм, 6 тонна патиссондан 4 минг сўм, 34 тонна қизилчадан 5 минг 200 сўм даромад қилинди.

Манзурахон Абдусаматова, Маъруфжон Умрзоқов, Шамсуддин Эркабоев каби сабзавоткорлар ҳосилни ўз вақтида, нест-нобуд қилмай йиғиштириб олишда ўрнак бўлмоқдалар.

— Помидорнинг янги навини еримизда синаб кўрдик, — дейди бригадир Тошпўлат Эргашев. — У Италиядан келтирилган. Бу мамлакат билан бевосита алоқалар самара бера бошлади. Помидордан кўзланганидан юқори ҳосил олишга эришдик. Тез орада жамоа хўжалиги ҳудудида консерва заводи қурилиши режалаштирилган. Бу борада ҳам италияликлар ҳамкорлик қилишга сўз беришган.

Сабзавоткорлар далалардаги ҳосилни йиғиштириб олиш билан бирга 2,5 гектар ерда кечки карам ва сабзи парвариш қилмоқдалар. Уларнинг ҳосилини жамоа хўжалиги аъзоларига тарқатиш кўзда тутилган.

М. ТЎХТАНАЗАРОВ.

РЕЖАДАН ОШИРИБ

Қувасой шаҳрига қарашли Максим Горький номли давлат хўжалигининг Максим Горький бўлимидан Абдухолиқ Саидов бошлиқ 2-бригадасида икки йилдан буён оилавий ижарачилар меҳнат қилишмоқда. Мавжуд 50 гектар боғ, 27 гектар токзор, бошқа экинлар экилган 103 гектар майдон 55 нафар ижарачига бўлиб берилган. Бундай ишлаш ўз самарасини бермоқда. Биргина ўтган йил охирида пудратчилар 87 минг сўм мукофот пули олишди.

Бу йилги ишлар ҳам чакки эмас. Рўй берган табиий офатларга, об-ҳаво қийинчиликларига қарамай, ижарачилар астойдил ишламоқдалар. Муҳтарамхон Юнусова 2 гектар ўрикзордан режадаги 5 тоннадан зиёд ҳосил топширган бўлса, Ачанисо Мадолимова 0,6 гектар олмазордан 3 тоннадан ортиқ маҳсулот саранжомлади. У яна ярим тонна мева олмоқчи.

Шунингдек, Сулаймон Нишонбоев бошлиқ 1-бригада ижарачиларидан Салимахон Маҳмудова ва Ботирали Нуралиевлар ҳам режани ошириб уддалашди. Хўжаликда мева териш ва топшириш қизғин давом этмоқда.

У. ҲАБИБУЛЛАЕВ.

Чорва қишловига тайёрмисиз?

ИККИ ХЎЖАЛИК— ИККИ МАНЗАРА

Ҳозир чорва қишловига пухта тайёргарлик кўрилаётган палла. Ҳар соат ғанимат. Зарбдор тармоқни ривожлантиришга алоҳида эътибор бераётган омилкор кишилар мўл озуқа жамғариш учун ички имкониятни ишга солишаяпти.

Бироқ қишловга тайёргарлик барча ерда бирдек эмас. Қоракўл районидаги Карл Маркс номли ҳамда Пешку районидаги Куйбишев номли жамоа хўжаликларида бўлганимизда бунга ишонч ҳосил қилдик.

Карл Маркс номли колхозда чорвачиликни ривожлантириш юзасидан аниқ тадбирлар амалга оширилаяпти. Илғорлар тажрибаси, фан ютуқлари амалиётга жорий этилаётганлиги сабабли давлатга гўшт, сут топшириш режалари ортиғи билан бажарилаяпти.

— Тармоқни юксалтиришнинг бош омили озуқа ва яна озуқадир, — дейди хўжалик бошқаруви раиси Собир Азимов. — Моллар бош сони йил сайин кўпаяяпти. Емиш мўлжалдан зиёд бўлса зарар қилмайди. Қишловга иложи борича пухта тайёргарлик кўраяпмиз. Озуқакорларнинг унумли ишлаб, яхши дам олишлари учун шароит мавжуд. Мусобақа пешқадамлари моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантирилаяпти. Шу кунгача 2540 тоннадан зиёд пичан, 120 тонна сомон ғамлаб қўйдик. Шунингдек 1150 тонна сенаж тайёрланди. Силос бостириш қизғин кетаяпти. 25 гектарга дон учун маккажўхори эккандик. Деҳқонларимиз қийинчиликларга қарамай паҳлавон экинни меҳр билан парваришлашди. Уларнинг фидойилиги туфайли гектаридан 40 центнердан қаҳрабо дон олинди. Кеч кузда жавдар, рапс, перко экамиз. Бунинг аҳамияти катта. Моллар кўкламга толиқиб чиққанида ана шу емишлар ҳисобига маҳсулдорликни таъминлаяпмиз.

Дарҳақиқат ҳамма гап ишни оқилона ташкил этишда. Фермадаги ишлар қатъий назоратга олинган. Озуқа сарфи устидан пухта ҳисоб-китоб ўрнатилган. Далада ўрилаётган экин вақтида саранжомланаяпти. Ҳар куни иш натижалари таҳлил қилинади. Муаммолар даланинг ўзида ҳал этилади. Ихтисослашган бригадаларга лозим бўлганида қўшимча ишчи кучи, ёнилғи ажратилаяпти. Шу боис озуқа жамғаришда сафарбарлик таъминланган.

Колхозда беш минг киши яшайди. Жумҳуриятимиз Президентининг фармонини бажара бориб, хўжалик бу йил аҳолига 208 бош қўйи-қўзи, 1500 та жўжа сотди. Шунингдек, 80 тонна беда, 313 тонна дағал хашак тарқатилди. Оила жон бошига қараб буғдой берияпти. Соатига 20 тонна ун чиқарадиган тегирмон қурилди. Фермаларни қишга тайёрлаш ишлари ниҳоясига етай деб қолди.

— Мўл сут етиштиришнинг биринчи шарти сигир зоти яхши бўлиши керак, — сўзида давом этади раис. — Йилига 60—70 бошдан янгилаб бордик. Ҳозир ҳаммаси зотдор. Мол зотдор бўлмаса, сут бериши тўрт-беш йилда камаяди. Меҳнат, харажат ўша-ўша сарфланаверади. Иккинчиси, ем-хашакни ортиғи билан ғамлаш, унинг сифатига доим эътибор беришдир. Шуни эътиборга олиб 48 гектар ерга такроран маккажўхори экдик.

Бир муаммо — сув масаласи бизни жуда қийнаб келади. Баъзида ҳатто ариқдаги шўр сувга зор бўлиб қоламиз. Одамларга жабр бўляпти. Шуни тезда ҳал қилмаса бўлмайди.

Узоқни кўзлаб иш юритган ҳеч ютқазмас экан. Собир ака суҳбат давомида «Ем-хашакнинг ортиғи зарар қилмайди» деганди. Буни бекорга гапирмаган экан. Колхоз ўтган йили Томди районидаги Ленин номли совхозга 70 тонна дағал хашак, 30 тонна беда етказиб берди. Бунинг эвазига келишилган нархда 100 бош қўзи, саккизта от олинди. Шу тариқа жамоа хўжалигида қўйчилик ва йилқичилик вужудга келди. Паррандачилик ҳам ривожланиш йўлига кирди. Айни кунларда 2 мингдан ортиқ товуқ парваришланмоқда. Тармоқ истиқболини ўйлаб қўшимча бино қурилмоқда.

Яқинда Ўзбекистон республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ҳайъати йиғилишида жумҳуриятимиз колхоз ва совхозларида чорва қишловига қандай тайёргарлик кўрилаётганлиги атрофлича муҳокама қилинди. Муҳим ишга етарли эътибор бермаётган раҳбару мутахассислар шаънига қаттиқ гаплар айтилди. Таъкидланганидек, айрим ерларда ғанимат дамлардан унумли фойдаланилмаяпти. Озуқа етиштиришда сафарбарлик таъминланмаган.

Пешку районидаги Куйбишев номли колхозда худди шундай манзарани кўриш мумкин. Бу ерда дастлабки натижалар билан кифояланиб қолинган кўринади. Қишловга емиш жамғариш ўтган йилга нисбатан суст бормоқда. Айниқса силос бостириш кечикмоқда. Колхозда 768 бош қорамол бор. Шундан 310 таси соғин сигир. Моллар зооветеринария қоидалари асосида парваришланмаётганлиги туфайли ҳар говмишдан ўрта ҳисобда 7 килограммдан маҳсулот олинаяпти. Демак, моллар зотини яхшилаш ҳақида ҳам жиддий бош қотириш даркор. Куйбишевликлар сабоқлардан хулоса чиқариб, қишловга тайёргарлик масаласида бурилиш қилишлари керак. Акс ҳолда аттанг деб қолишади.

Р. БОБОМУҲАМЕДОВ, «Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

МУАММО ҲАЛ ЭТИЛМОҚДА

Жиззах пайпоқ фабрикасининг жамоаси биринчи марта ярим йиллик топшириқни уддалабгина қолмай, режадан бир ой ўзиб ҳам кетди.

Фабрикада лойиҳадаги қувват атиги 75 фоиз ўзлаштирилганлиги ҳисобга олинса, бу салмоқли кўрсаткичдир. Нималар ҳисобига режадан ўзиб кетилди. Бунинг сабаблари кўп.

Биринчидан, бу ерда хом ашё сарфини 20 фоиз камайтиришди, илгари шунча хом ашё чиқитга кетар эди. Иккинчидан, ёш тўқувчиларнинг Қўқон ва Ильичевскдаги ҳамкасбларидан тажриба ўрганиб қайтишлари фойда қилди. Учинчидан, фабрикада ижтимоий масалаларга катта эътибор берадиган бўлиб қолишди.

Бу ерда ошхона, буфет ишлай бошлади, магазин очилди. Тренажерлар зали, саунаси бўлган соғломлаштириш маркази тез суръатлар билан қурилмоқда. Жамоа меҳнатчиларининг иш ҳақи ҳам анча ошди.

Режага биноан Жиззах пайпоқ фабрикаси сентябрь ойининг ўрталарида лойиҳада кўрсатилган қувват билан ишлай бошлаши керак.

ДУНЁ ОВОЗИ

БЕЛГРАД. Бу ерда федерация палатасида Хорватияда ўт очишни тўхтатиш тўғрисидаги битим ҳамда Европа ҳамжамиятлари кузатувчиларининг Югославиядаги фаолиятини кенгайтиришга розилик бериш тўғрисидаги баёнот имзоланди. Биринчи ҳужжатни ЮСФР Раёсатининг раиси Стипе Месич, федерал Бош вазир Анте Маркович, шунингдек Югославиядаги барча олти республика раҳбарлари имзоладилар. Баёнотга юқорида қайд этилган ЮСФР расмий шахслари ва республикаларнинг бошлиқларидан ташқари Белградга келган Европа ҳамжамиятлари Кенгашининг раиси, Нидерландия ташқи ишлар вазири Ханс Ван Ден Брук имзо чекди. ЮСФР Раёсатининг бу ерда тарқатилган ва мамлакат жамоатчилигига қаратилган хабарида Европа ҳамжамиятларининг декларацияси Хорватиядаги қуролли можароларни тўхтатиш ва тинчлик ўрнатишга қаратилганлигига, Югославиянинг келажакдаги тузилишини демократик ҳал этиш учун шарт-шароит яратилишига асосланиб қабул қилинганлиги таъкидланади.

●

ВАШИНГТОН. Ҳозирги вақтда Совет Иттифоқи томонидан Қўшма Штатларга қарши «ҳеч қандай ядровий хавф йўқ» деди Си-би-эс телекомпанияси мухбирига АҚШ конгресси Қуролли Кучлар ишлари сенат комитетининг раиси Сэм Нанн. Сенатор ўз фикрини Си-би-эс телекомпаниясининг якшанба кунги «Мамлакат билан юзма-юз» программасида Совет ядро қуролларининг назорат остидан чиқиши мумкинми, деган саволга жавоб тариқасида билдирди. «Мен Совет ядро қуроллари назорат қилинмаяпти, деб дадил айта олмайман, деди у. — Ўйлайманки, қандайдир ҳодиса содир бўлиши учун имконият жуда кам». С. Нанн айни вақтда иккала мамлакат жаҳонда ядровий барқарорликни мустаҳкамлаш мақсадида бир-бирига айтиши мумкин бўлган масалалар борлигини уқтирди.

●

БОНН. Германия Совет Иттифоқи тўла парчаланиб кетмаслигидан манфаатдордир, деди якшанба куни ЦДФ телепрограммасининг «Бонн-директ» кўрсатувида ГФР ташқи ишлар вазири Ганс-Дитрих Геншер. Биз ана шу жараён натижасида ядро қуролига эга бўлган давлатлар сони кўпаймаслигидан манфаатдормиз, деб таъкидлади у. Шу билан бирга СССРнинг айрим республикалари мустақилликни қўлга киритаётганига ҳурмат билан қараймиз, деб таъкидлади ГФР ташқи сиёсий маҳкамасининг бошлиғи. Агар улар эркин иттифоқни сақлаб, конфедерация тузишса, бу уларнинг қарори бўлади. Бу қай йўсинда рўй беришини СССР республикаларининг халқлари ва уларнинг вакиллари мустақил белгилаб олишлари керак.

●

НЬЮ-ЙОРК. АҚШ учун Совет Иттифоқига Борис Ельцин эмас, балки Михаил Горбачев бошчилик қилиши афзалроқлигига америкаликлардан кўпчилигининг ишончлари комил. «Тайм» ҳафтаномаси билан Си-эн-эн телекомпанияси жамоатчилик фикрини сўраб билиш юзасидан биргаликда ўтказган навбатдаги тадбир натижалари шундан далолат бермоқда. СССРда ҳокимият тепасида кимнинг бўлиши АҚШ манфаатларига кўпроқ мос келур эди, деган саволига тадқиқот қатнашчиларининг 53 фоизи М. С. Горбачев, 22 фоизи эса Б. Н. Ельцин, деб жавоб бердилар. Кейинги савол Америка Қўшма Штатлари ва уларнинг Ғарбдаги иттифоқчилари Совет Иттифоқига тезда кенг кўламли молиявий ёрдам кўрсатишга тегишли эди. Бундай ёрдамга қаршилар аксарият кўпчиликни ташкил этди. Чунки овозлар қуйидагича тақсимланди: ёрдам бериш тарафдорлари 23 фоиз, қаршилар эса 68 фоизни ташкил этди. Ниҳоят сўралган кишиларнинг 67 фоизи Қўшма Штатлар Латвия, Литва ва Эстонияни мустақил давлатлар сифатида таниши керак, деб айтишди. Савол-жавобда қатнашган америкаликларнинг 8 фоизи бундай қилиш керак эмас, деб ҳисоблайди.

●

ПЕКИН. Хитой—Совет муносабатларида ўзгаришлар ва бурилишлар рўй берган бўлсада, улар 1989 йилда ўз изига солиб юборилганидан сўнг бир маромда ривожлана бошлади, бу эса икки халқнинг муштарак манфаатлари ва орзу-ўйларига мосдир, деди якшанба куни ХХР давлат Кенгашининг бошлиғи Ли Пэн Гонконг телевидениеси мухбири билан суҳбатда. Совет Иттифоқида ва умуман бутун дунёда вазият қай тариқа ўзгаришидан қатъий назар, деб таъкидлади Ли Пэн, Хитой унга хос бўлган социализм йўлига қатъий содиқ бўлиб қолаверади, У Дэн Сяопин олға сурган ислоҳотлар ва дунёга очиқлик йўлини ўтказаверади. Хитой халқи танлаб олган тарихий йўл шундан иборат. Хитойдаги сиёсий вазият барқарор бўлиб, иқтисодиёт ривожланмоқда, халқ ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ жипслашган, деб сўзида давом қилди Бош вазир. Бу эса танлаб олинган социалистик йўл Хитой шароитига мос келаётганини, уни халқ қўллаб-қувватлаётганини билдиради. Биз ўз келажагимизга тўла ишонамиз.

●

ВАРШАВА. Польша ҳукумати ижроия ҳокимиятни мустаҳкамлаш мақсадида мамлакат конституциясига ўзгаришлар киритиш ҳамда унга қонун кучига эга бўлган фармойишлар чиқариш ҳуқуқини таъминлайдиган фавқулодда ваколатлар бериш тўғрисидаги қонун лойиҳасини Сеймга киритиш тўғрисида қарор қабул қилди. Ҳукуматнинг матбуот вакили Анжей Зарембский Вазирлар Маҳкамасининг Бош вазир Ян Кшиштоф Белецкий раислигда ярим кечагача давом этган мажлисида эълон қилинган танаффус чоғида шуни маълум қилди. Бу қарор Маҳкаманинг қаттиқ танқид қилинган молиявий-иқтисодий сиёсати ва бюджет тўғрисидаги масала юзасидан ўтган ҳафтада Сеймда бўлган қизғин мунозаралардан сўнг қабул қилинди. Бунинг натижасида Я. К. Белецкий Маҳкамасининг истеъфога чиқиши тўғрисидаги баёнот билан чиқди, бу баёнот шанба куни бўлиб ўтган мажлисда қабул қилинмади.

(ТАСС).

МЕҲНАТ МУҲОФАЗАСИ ВА САЛОМАТЛИК

Механизаторлар деҳқонларнинг энг яқин мададкоридир. Шундай экан, уларнинг саломатлигини таъминлаш, иш шароитини яхшилаш, меҳнат қобилиятини сақлаш ҳақида қайғуриш зарур. Соғлигинг — бойлигинг. Бунинг учун аввало тозалик қоидаларига қатъий риоя қилиш зарур.

Механизаторлар дала ишларини бажараётганларида соғлиққа таъсир кўрсатадиган ҳолатларга дуч келишади. Метеорологик шароитлар, нафас олиш даврида ҳаводаги чанг ва тутунлар, шовқин, тебраниш ана шулар жумласидандир. Механизаторлар далада ишлаётганларида трактор ғилдиракларининг ҳаракатланиши, механизмларнинг ишлаши туфайли ҳавода танага катта таъсир кўрсатувчи чанг ва газлар ҳосил бўлади. Уларнинг кўп ёки оз бўлиши ернинг қуруқлиги ё намлигига, ҳароратига ҳамда ёғингарчиликка боғлиқ.

Чанг терида ҳар хил касалликларни келтириб чиқаради. Механизаторларнинг ундан ҳимояланиши қуйидагича тарзда амалга оширилади: ер ҳайдалаётган трактор ичида тоза ҳаво бўлишини таъминлаш зарур. Бунинг учун иш бошлашдан олдин кабинани тоза қилиб ювиб, шамоллатгичларни ишга солиш, эшикларни маҳкам бекитиш керак. Шундай қилганда кабина ичига чанг кирмайди. Двигателларнинг нотўғри ишлаши, ёнилғи яхши ёнмаслиги сабабли ҳавода танага ёмон таъсир кўрсатувчи газлар пайдо бўлади. Булар углерод, углеводород, азот оксиди, карбонад ангидриддир.

Юқорида айтилган газлар тракторларнинг ишлаши, об-ҳаво шароитларига қараб ҳавода озайиб ё кўпайиб туради. Танага нафас йўллари орқали кириб, кишини касаллантиради. Бош оғрийди, кўнгил айнийди, қўллар қалтирайди, юз мускуллари учади, ҳар хил толиқиш ва чарчашларни келтириб чиқаради. Одамнинг иш қобилияти пасаяди. Ўсимлик чанги терининг устки қисмига таъсир қилиши натижасида киши хасталанади.

Зарарли газларнинг ҳавода кўпайиб кетмаслиги учун нима қилиш керак?

Тракторларнинг тутун чиқарувчи қувури кабинадан юқори бўлиши, унга шамоллатгич ўрнатилиши, ўтириш жойи иш бошлашдан аввал ва якунлангандан сўнг ҳўл латта билан артилиши газ ва чангларнинг механизаторларга етказадиган зарарини камайтиради. Шунингдек, айрим шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш, яъни кўзойнак, оғиз-бурунга чанг ва газга қарши ҳимоя ниқобчалари тутиш мақсадга мувофиқдир.

Механизаторларнинг соғлиғини ва юқори иш қобилиятини сақлашда кундалик дам олишни тўғри ташкил этишнинг аҳамияти катта. Дала шийпонларида алоҳида хоналар бўлиши, уларни кўнгилдагидек жиҳозлаш, 4—5 та каравот қўйиш керак. Полда ётиб, ҳордиқ чиқариш мумкин эмас. Касаллик тарқатувчи ҳашаротлар, кемирувчилар томонидан жароҳатланмасликлари учун механизаторлар хонаси тоза ҳолда бўлишини таъминлаш, шу мақсадда ҳар куни бир бор супуриб-сидириш даркор. Бундан ташқари дала шийпонларида қўл ювгич, совун, сочиқ, ичиш учун қайнатилган сув бўлиши механизаторларнинг юқумли ошқозон-ичак касалликларига дучор бўлмасликларини таъминлайди. Ҳаво исиб кетган кунларда дала юмушлари билан банд бўлган кишиларни қуёш нури таъсиридан сақлаш чоралари кўрилиши лозим. Ҳаво ҳарорати кўтарилганда трактор кабинаси ниҳоятда исиб кетади. Бу механизаторнинг зўриқишига, сув ва туз алмашинуви бузилишига олиб келади. Шунинг учун душга тушиш, оқар сувда чўмилиш, илож бўлмаган тақдирда бош ва кўкракни тоза қилиб ювиш керак.

Механизаторлар танаси қизиб кетган дамларда чанқоқни қондириш учун совуқ сув ичишади. Бундай қилиш тиббий талабларга тўғри келмайди. Чанқоқни қондириш учун дала шийпонларида яхна кўк чой, айрон, қайнатилган сув бўлиши керак. Механизаторлар иш даврида йўқотган куч-ғайратларини тиклашлари учун уларга иссиқ овқат ташкил қилиш зарур.

Қишлоқ хўжалик ишлари бажарилаётганида механизаторларнинг эътиборсизлиги, механизмлар ва бошқа меҳнат қуролларининг носозлиги, хавфсизлик қоидасига риоя қилмаслик, машиналардан фойдаланиш қоидаларининг бузилиши, тўсиқлар, сигнализациянинг йўқлиги, кийимлар ва пойафзалларнинг бажариладиган ишга мос келмаслиги, якка ҳимояланиш воситаларидан тўғри қўлланмаслик, интизомсизлик оқибатида ҳар хил шикастланишлар содир бўлади. Бундай ҳодисалар рўй берганда механизаторларнинг бир-бирларига ва ўзларига биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш йўлларини шифокорлар олдиндан ўргатишлари керак. Суяк сингандa бўғинларни боғлаш, қон оққанда боғлов қўйиш, чирмов ёки буров ёрдамида тўхтатиб, заҳарланиш пайтида биринчи тиббий ёрдамни кечиктирмасдан кўрсатишнинг моҳияти катта. Ҳар бир транспортда шахсий дорихона бўлишига эришиш даркор. Унда биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш учун зарур дорилар, боғлов материаллари, тозалик буюмлари, бош, кўз, қулоқ, томоқ, тиш оғриқларида, меъда-ичак ва бошқа хасталикларни даволашда ишлатиладиган воситалар, ҳушдан кетганларни ўзига келтириш учун новшадил спирти, шикастланишларда керак бўладиган дока, пахта, қонни тўхтатиш учун резина чирмов ва ҳоказолар бўлиши зарур. Хулоса қилиб айтганда, механизаторлар шахсий ва умумий тозалик қоидаларига қатъий амал қилишлари лозим.

О. ЎРИНОВ, Шаҳрихон районлараро «Саломатлик» марказининг бош шифокори.

БУЮК ЗОТ

Аёл поклик, гўзаллик, нафосат, муҳаббат, эзгулик маъбудаси. У ҳаёт гулшанининг бебаҳо гулидир. Бу гул ҳамиша эъзозга, меҳрга ва буюк қалб кўмагига муҳтождир.

Дунё, дунё бўлиб, ҳаёт кўз очгандан буён аёлнинг буюклиги, гўзал ва оқилалиги, малоҳату назокати ҳақида ёзмаган шоир, уни қўшиқ қилиб куйламаган санъаткор, гўзаллик олдида қўли титраб суратлар чизмаган рассом йўқ.

Хоразмий «Муҳаббатнома» асарида:

— Қаро менг ол ёноқингда ярошур,
Бошим доим оёқингда ярошур, —

деб ўзини бу буюк зотдан пастга санаганлар. Шеърият мулкининг султони Бобур Мирзо:

— Юртда шоҳман, вале сенга қулдирман, — деб башорат қилганлар.

Аёл ҳар қандай мақтовлардан, ҳамду санолардан юксакда турувчи буюк зотдир. Унинг оналик салоҳияти, фидойилиги ва меҳри таърифу тавсифга сиғмас мўъжизадир. Шунинг учун ҳам буюк каломларга Она сўзини қўшиб айтамиз. Она Ватан, Она замин...

Аёл жасорати ҳақида, унинг мардлиги, қаҳрамонликлари ҳақида халқнинг тилидан тилига, дилидан дилига кўчиб, афсонага айланган битикларни суюб, кўзда ёш, қалбда ғурур ва ҳайрат билан мутолаа қилганмиз. Ватани, суюкли ўғли, муқаддас тупроғи учун қасосга айланган Тўмариснинг жўшқин қони ҳар бир ўзбек аёли юрагидан оқмоқда.

Аёл жасорати. Унинг атрофида айланар орзули, умидли дунё. Дунё нурланар Аёл гўзаллигидан, дунё гулга тўлар, энг оппоқ гулга Аёл эътиқодидан, мард ўғлонлар, алп келбат паҳлавонлар дунёга келгай Аёл эъзоз кўрган юртда. Бирикам дунёнинг бағри тўлиб борар, Аёл меҳридан. Вайрона кулбалар қасрга айланар оташ тафтида. Бу оташ тафтида исинар садоқат ва вафо, поклик ва софлик. Садоқат бағрини ёриб чиққай покиза умидлар.

— «Умидларим оппоқ гул, — дейди фарғоналик Мўътабархон ая, — мен уни юрагим қатида асрайман, мудом. У менинг покиза туйғуларим бўлиб фарзандларим қонида оққай. Мени ким бахтсиз, дея олади, бешта алп ўғлим теграсида. Ким хўрланган аёл деб айтар, келинларим эъзоз билан қўлимга сув қуйиб турганда.

Одамизод бу мураккаб дунёда ўз-ўзини қадрини билиши керак. Мен ҳам ўзимни оналик, аёллик қадр қийматимни яксон қилмадим. Эрим ношукр чиқди, йигирма беш ёшимда, беш норасида гўдакларим билан ташлаб кетди, шаҳарга. Яхшигина созанда эди, у. Шон-шуҳрат шира бўлиб тўсди кўзини, гўзал қизга уйланибди, эшитсам. Дўстларига ««нопок эди хотиним» дебди. Шунда поклик тимсоли бўлиб бош кўтарди, юрагимдан ўч. Яхшилик билан, эзгулик билан ўч олмоқчи бўлдим, номард эркакдан. Умидларимни маҳкам боғладим, юрагимга. Улар тиргак бўлди, йиқилганимда. Далага чиқдим, ер чопдим, пахта тердим, неки юмуш бўлмасин бажардим.

Болаларимнинг суяги қотди пахтазорда. Ишдан ҳориб-чарчаб келиб, эшитардим радиодан эримнинг бахт ҳақидаги қўшиқларини. Ўч тирмаларди юрагимни, умид оппоқ йўлларга бошларди, синиқ руҳимни.

Ўғилларимга эртак айтардим, ҳалоллик ҳақида, мардлик ҳақида. Эртакларимда ғолиб келар эди камбағал доно Аёллар, мард ўғлонлар меҳнат билан, илм билан бахтли бўлар эди эртак қаҳрамонлари. Эртакларга ишонардим мен.

Беш ўғлим беш медаль билан тугатди мактабни. Кун бўйи колхозда ишладим, тунлар дўппи тикиб сотдим, хуллас ўқитдим, уларни. Бугун Хасан билан Зуфар — олим, Эркиним — райкомда ишлайди, Ҳусан — мактаб директори, кенжатойим — доктор бўлди, аяжонимни даволайман деб. Шукр, дейман ўзимга ўзим. Ниятимга етдим.

Мўътабархон аянинг жасоратини, фидойилиги ва донолигини, оқилаю фозилалигини нимага қиёслаш мумкин. Бу буюк қалб олдида бош эгмоқ жоиздир. Ундан ўргансин дунё покликни, фаришталикни.

Бухоронинг Шофирконида бир аёл бор, унинг исми — Гуландом, яъни гулга монанд дегани. Исмини жисмига мослаб яратган табиат, уни. Табиат унга беназир ҳусн билан бетакрор ақл-фаросат ва донолик ҳам ато этган. Қизалоғи энди «дада» деб тил чиқарганда, ўғли она қорнида 40 кунлик бўлганда келинчак суянган тоғидан жудо бўлди. Гулгун ёшида бева қолди, у. Эрининг маъракаси чиқар-чиқмай маслаҳатга шошилди баъзи «меҳрибонлар». Яна турмуш қурасан, бир ташвишни икки қилиб нима қиласан, «ҳомилангни олдир».

— Осмон қулаб тушгандай бўлди, бошимга ўша онда, — деб эслайди Гуландом маъсум нигоҳини ерга тикиб, унга қўшилиб гуллар, япроқлар бош эгади, бир андишасизнинг сўзидан.

Умид — ёрқин юлдуз, унга эргашганлар ҳеч қачон бенасиб қолмаганлар. Гуландом ҳам азали кўйлагини ечмай туриб, умидларга ўралди. Узоқ ҳижрон тунлари қилган илтижолари ижобат бўлиб, ўғил кўрди. Қайнонаси Туман биби отаси Мардонга уйқаш «Эрдон», деб ном қўйди унга. Қайин акалар укаларини «дунёга қайтарган» келинни бошга кўтаришди.

Икки фарзандини бировдан кам қилмаслик учун Гуландом янга меҳнат қилди, меҳнат қилмоқда умид билан. Қизи мактабни аълога тугатди, онасининг ёнига кирди, сиртдан ўқийман деб. Эрдон ҳам мактабнинг аълочи ўқувчиларидан. Она уларни камолини кўриб қувонади. Рўзғорга етар етишмовчилик қайдан бўлсин аёл тадбиркор бўлса. Сигир-бузоқ, товуқ, қўй, ишқилиб бир оила эҳтиёжини қоплашга арзигулик дунё. Гуландом янга район марказидаги ҳисоблаш идорасида ҳисобчи, яна «Шофиркон» жамоа хўжалигидан 2 гектар ерни ижарага олишган. Ўғил, қизини ёнида меҳнат қилмоқда янга. Ғўзалари баравж, ҳосили яхши. Кўзланганидан ортиқ ҳосил етиштириш уларнинг нияти.

Гуландом Қандовадек — фидойи, меҳнаткаш аёлларимиз бор экан, ўзбекнинг юки ерда қолмайди. Чунки уларнинг фалсафаси — нияти олий. Меҳнат билан енгиллатмоқ истайди, улар оғир кунларини. Меҳнат ёруғлик олиб келишига ишонади, улар. Ишончи, эътиқоди, имони бутунларга ҳамиша бахт эргашади.

Меҳриниса Ғуломова Сирдарёнинг қақроқ чўлларини бўстонга айлантиришда иштирок этган, чўлқуварлардан. Ҳозир давлат таъминотида, 2 ўғил, 4 қизнинг, 40 нафар невара-чевараларга суюкли.

— 15 ёшимдан колхозда ишладим. Кам бўлганим йўқ. Шукр, ҳавас қилса арзигулик уй-жойим, ҳурмат-эътиборим бор. Болаларимни ҳаром луқма едирмай катта қилдим. Худога шукр элнинг олди бўлди, бари.

Назира Ашурова — шифокор. Катта ноҳияда ҳурмат-эътиборлик Аёл. Уч фарзанди бор. Рўзғори бут, ўзига тинч.

— Нимагаки эришган бўлсам ўз меҳнатим билан эришдим, — дейди у ҳаётдан мамнун бўлиб.

Аёллар, аёллар, аёллар. Қалби пок, самимий, дилкаш аёллар. Улар шунчалик кўпки, санаб саноғига етолмайсан. Ҳайрат билан кузатасан, уларни.

Мен бу аёлни ҳар тонгда учратаман. Тасаввуримда у поклик маъбудасидек муҳрланиб қолган. Сабаби узун, беўхшов, катта, оғир супургиси билан бизнинг йўлларимизни ёғ тушса ялагудек қилиб тозалайди. Юзлаб-минглаб одамлар ўтадиган йўлакларни супуради.

Онахон билан суҳбатлашмаганман. У билан ҳар гал юзма-юз келганда салом бераману гуноҳкордай уялиб кетаман. Унинг қадоқ қўлларини бу оғир юмушдан фориғ қилолмаганим, сон-саноқсиз ажинларга нур бағишлайолмаганимдан айбдор сезаман, ўзимни.

Қўни-қўшниларнинг айтишича, бир пайтлар у гулдек аёл бўлган экан. Юзларини кўриб ой уялса, қошу кўзларидан тун хижолатда қоларкан. Сочининг толасидан ҳам кўп экан ошиқлари, уларга эътибор ҳам бермас экан жувон. Эрини бахтим деб билар экан, эрини ҳаётим деб сиғинаркан у. Қалбида фақат унинггина муҳаббати яшаркан. Ошиқу беқарорлар эса йўл пойларкан, пайт пойларкан. Аммо умидлари синаверарkан, бу гўзалнинг қаршисида. Бир кун хиёнат ўралабди, мақсадига етолмаганлардан бирининг юрагига. У муҳаббатни юракдан тиғ билан юзага чиқармоқ бўлибди. Рақиби кўксига пичоқ санчибди. Воқеадан хабар топгач, фарёд кўтарибди аёл, эрининг кўксидан оққан қонни кўзига суртиб қасам ичибди:

— Сиздан ўзгани...

Шу гўзал экан кўча супурувчи Аёл. У дунёни одамларга пок кўрсатмоқ ниятида ҳовлиларни супураркан. Қани эди одамлар қалбидан хиёнатни ҳам супуриб ташласам, деб ўйларкан у. Аёллар нурафшон манзилни, юксак довонларни кўзлашган. Улар қоронғилик қўйнини ёриб чиққувчи тонгга, оламни нурга тўлдирувчи қуёшга қанчалик ўхшаш. Ёмонликни яхшилик билан енгмоқ истайдилар улар. Иқтисодий қийинчиликларни тадбиркорлик билан даф этишни ният қилишган улар. Уларнинг йўли нурли, қалби қўрли, юраги номус-орли! Ор қилади улар «чарчадим демоққа», номус билади «қийналдим дейишни». Уларнинг ўз эътиқоди, имони, виждони ва беғубор қалби, соддагина фалсафаси бор. Шу уларни умидли манзилга бошлайди, нурли чўққиларнинг салоҳияти уларни чорлайди юксакка.

Оппоқ тонг отади, мақолага сўнгги нуқта қўйилган пайт. Олича барглари шивирлайди, райҳонлар силкиниб бўй таратади. Лабларим пичирлайди: Барибир, сен муқаддассан, муқаддас Аёл!

Амина ҚОДИРОВА.

Анорғул Матвапоева Гурлан районидаги Коммунизм жамоа хўжалигида кўпдан бери сигир соғувчи бўлиб ишлаб келмоқда. У жорий йилда қарамоғидаги 25 говмишнинг ҳар биридан 3 минг литрдан сут соғиб олмоқчи.

СУРАТДА: А. Матвапоева.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

ОНА ТИЛАГИ

Мен қишлоқда туғилиб, камолга етганман. Кенг далалар, ям-яшил дов-дарахтлар қалбимга яқин. Уларсиз ҳаётимни тасаввур қилолмайман.

Ҳали-ҳали хотирамда, кичкина қизалоқ эдим, онамга эргашиб пахта теришга борардим. Чаноқдаги оппоқ пахта менга гулни, оппоқ гулни эслатарди. Дунёдаги энг гўзал гул эди, назаримда пахта. Чеккамга тақардим, уни эъзозлаб. Онам, momoларим кўзларига суртардилар пахтани. Ерга тушса увол бўлади, деб уқтирардилар, биз кичкиналарга.

Нечундир шифокор, ўқитувчи бўлишдан кўра пахтакор бўлиш ёқарди, менга. Суратларим чиқишини хоҳлардим рўзнома саҳифаларида, чаккамга пахта тақиб. Ниятинг холис бўлса орзу сенга эш экан. Орзуимга етдим, пахтакорман.

Пахтакорлик мен ўйлагандек гулчилик эмас экан. Машаққатлари кўп экан. Оппоқ далаларга етгунча эгатларда ёш ниҳол атрофига минг эгилиб, азобга қоларкансан. Барибир пешона теринг, қалб қўринг билан етиштирилган оппоқ дурдоналар чаноқларда чақмоқдай очилиб турса, чарчоқларинг унутилиб кетаркан. Кўзинг яшнаб кетар экан қувончдан.

Пахтакорлар биринчи теримга киришишни катта байрам сифатида нишонлашарди. Ҳар ким бу кунга ўзича тараддуд кўради. Кимдир чидамол газламалардан кўйлак тиктиради, кимдир ғўза баргининг шираси тегмасин деб узун юпка, фартук, енгча ҳозирлайди. Иссиқ оёқ кийим ҳам даркор, бу мавсумда. Биринчи теримга тушишдан аввал қишлоқ оқсоқоллари «хирмонингизга барака берсин», деб ният тилашади. Покиза тилакларга эш бўлиб теримни бошлаймиз. Тушда бригада дала шийпонида бир жонлиқ сўйилиб, элга ош берилади. Бу шунчаки удум, онгимизга сингиб кетган, ота-боболаримиз эъзозлаган. Аммо унда меҳнат кишисининг қадр-қиммати, иззат-ҳурмати, эътибори яширинган экан, билсам.

Ҳозиргача биринчи терим мавсумини орзиқиб, ширин армонлар билан кутаман. Бировларга ўхшаб касбимдан нолимайман. Ҳеч қайси касбда ҳам ётиб емайди киши, меҳнат қилсанг, барака кўрасан. Азизларимиз айтганлар-ку, «Сендан ҳаракат, мендан баракат» деб. Мен шунга ишонаман. Меҳнат қилиб кам бўлганим йўқ. Рўзғорим бут, оилам тўкин-сочин. Тўққиз фарзандим бор. Шукр қиламан тақдиримдан. Тақдирни одамнинг ўзи яратади. Оғир кунлар ҳам бўлди. Аммо мен тушкунликка тушмадим. Яхши кунларни соғиниб, қутлуғ ниятларга юкиниб яшадим. Болаларим бирин-кетин катта бўлиб, отаси билан менинг қўлимдан ишимизни олишаяпти, оғиримизни енгил қилаяпти.

Умрдошим Зариф Салаев ҳам колхозчи. Иккаламизнинг ҳам юкунганимиз ер, суянганимиз меҳнат. Ҳозир яхши замонлар келди. Ахир, ўн йиллар олдин деҳқонга ер бериш ҳақида гапиришга қўрқардик. Ҳозир эса замон тадбиркор, ишбилармон — меҳнаткашники бўлди. Раҳмат Президентимиз И. Каримовга, ҳукуматимиз раҳбарларига. Эл бошлиғи оқил, доно ва тадбиркор бўлса фуқаро тинч яшаркан, турмуши фаровон бўларкан.

Қишлоқ кишиларининг бугунги оғир иқтисодий шароитида ҳам кайфиятлари ёмон эмас. Оғир кунларини меҳнат билан енгишни ният қилишган. Томорқаларда ризқ-насиба пишиб етилаяпти, оғилхонада сигир-бузоқ, қўй-қўзи семираяпти, хуллас, тадбиркорлик яшаяпти одамлар қалбида. Ўзи учун меҳнат қилаяпти улар. Рўзғори обод бўлар меҳнат билан.

Янги иморатлар қад кўтараяпти. Қишлоқнинг жамоли ўзгараяпти, меҳнаткашнинг даромади билан. Даромадга яраша буромад. Қўшиқ янграяпти бугун хонадонларда. Инсонни яшашга, курашга, завқли меҳнатга ундовчи қўшиқ. Қалблардан-қалбларга кўчаяпти қўшиққа қорилган ҳаёт. Қўшиққа айланар экан, меҳнатдан келса бойлик.

Уч йилдан бери ижарага ер олиб пахта етиштираяпмиз. Ўзинг учун меҳнат қилишнинг завқи бошқача бўларкан. Ерни, пахтани ўйлаб баъзи кечалар кўзимдан уйқу қочиб кетади. Аммо ҳалол меҳнат, пешона тери ерда қолиб кетмас экан. Режаларимиз ҳар йил ошириб бажарилаяпти. Яхшигина фойда кўраяпмиз. Пахтадан ташқари ҳар йил баҳорда 3 қутидан ипак қурти парвариш қиламиз. Пилладан 3 минг сўмга яқин даромад олаяпмиз.

Бу йил 6 гектар ерга яхши ният билан уруғ қадаган эдик. Меҳнатимиз ўз самарасини бераяпти. Ғўзаларнинг ҳосили яхши. Яқинда теримга тушамиз. Ниятимиз улуғ, бу йил ҳам. Гектаридан 45 центнердан пахта йиғиштиришга аҳд қилганмиз. Аҳдимиз бизга йўл очар.

Жумҳуриятимиз тарихида оламшумул воқеа рўй берди. Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Олий Кенгашининг навбатдан ташқари олтинчи сессиясида Ўзбекистон мустақил давлат сифатида қонунлаштирилди. Биз — аёллар мустақилликни мустаҳкамлаш учун кўп иш қилишимиз кераклигини яхши тушунамиз. Мақсадга эришишнинг бош омили уюшқоқлик, фидойи меҳнатдир.

Шарифа САЛАЕВА,
Гурлан районидаги «Коммуна» жамоа хўжалиги аъзоси.

СУБҲИДАМ НАШИДАСИ

Ҳар тонг япроқлар шивирлаб, гуллар нозланиб, майсалар елпиниб қуёшни қаршилайдилар. Тонгни ҳар ким ҳар хил кутиб олади. Шундайлар борки, тонгдан олдин уйғониб, пок ва эзгу ниятлар тилаб, дарвоза очадилар, юмушларини саранжом-сариштa қилиб, кўнгиллари тўқ, диллари равшан, осойишта ишга кетадилар. Кун бўйи кўнгиллари хотиржам бўлиб юрадилар. Аммо бошқа бир кимсалар мавжудки, улар азиз умрнинг ғаниммат онларини ғафлатда ўтказадилар. Тонг нима эканлигини улар фақат китоблардагина ўқийдилар, саҳарнинг сеҳрли оҳанглари уларнинг туйғуларидан бегона. Тонгнинг отиши у ёқда турсин, улар қуёш тоғлар ортидан қандай бош кўтаришини ҳам билмайдилар. Чунки улар ҳаётнинг энг гўзал ва оҳанграбо онларида уйқуда бўладилар.

Тонг бош кўтармасдан, юлдузлар ҳали чарақлаб турган паллада уйғонаман, мен. Онам ҳам уйғонган бўладилар, бундай пайтда. Ювиниб-тараниб фермага ишга отланамиз. Онам ҳам, мен ҳам сигир соғувчи бўлиб ишлаймиз. Менга 16 бош сигир бириктирилган, онамга эса 17 бош. Эрта бошлаган иш баракали бўларкан. Бир пасда қанчадан-қанча юмушларни саранжом-сариштa қиламиз. Оппоқ сутни челакпаб, бетонларга ағдарар эканман, қалбимизнинг туб-тубидан самимий, покиза туйғулар бош кўтаради. Юрагим энтикиб кетади қувончдан, ўз меҳнатига бўлган қониқишдан. Қувончки — ҳалол меҳнат қувончи.

Шунда беихтиёр олий даргоҳда ўқиш илинжида икки йилдан бери бирор ишнинг бошини тутолмай, ҳаётда ўз ўрнини тополмай юрган тенгдошларим келади, кўз ўнгимга. Ҳайронман шундай ёшлар борки мактабда яхши ўқимаганлар, билимлари паст, барибир умрларини беҳуда ўтказиб ҳар йил институтга кириш илинжида, шаҳарга югурадилар. Яна «ҳақиқат йўқ» «домлаларда инсоф қолмаган», «порасиз ўқишга кириб бўлмайди» деб ўз айбларини хаспўшлайдилар, атрофдагилар фикрини чалғитадилар. Уларни мен дангасалар, ишёқмаслар деб баҳолагим келади. Олий билимгоҳга киришга билимнинг етишмаслигини билсан, яна нима керак, ўзингни-ўзинг алдаб. Ахир, одамга умр бир марта берилади-ку.

Мен мактабни «4 ва 5» баҳоларга тугатган эдим, ўз кучим билан институтда бўлмаса ҳам техникумда бемалол ўқишим мумкин эди. Аммо ҳаётда юзаки ўйлайдиганлар, кўп бор қоқилишган. Опам Ҳусния Тошкентда ўқийди, тикувчиларга бошлиқ бўлиб келар эмиш у. Агар мен ҳам ўқишга кетсам, она-отамга қийин бўлардн, икки қизни ўқитиш. Шунинг учун фермага ишга кирдим. Аввалдан онамга қарашиб юрардим, шунинг учун бу юмуш оғирлик қилмади менга. Ўтган йили ҳар бош сигирдан 1600 ўрнига 3000 литрдан серқаймоқ сут соғиб олдим. Бу йилги мажбуриятим қарамоғимдаги сигирларда 35 тонна сут соғиб олиб, давлатга топшириш.

Ишим яхши. Унинг барча ташвишлари касбимга бўлган ихлосим соясида кўринмай кетади. Ҳамкасб дугоналарим Сабоҳат ва Малоҳат Мавлоновa, Шаҳноза Худойбердиева, Фотима Темировалар ҳам меҳнатдан обрў-эътибор, эъзоз топаётган-ёшлардан.

Яйраб меҳнат қилишимиз учун фермамизда шароит бор. Ҳалол меҳнат ерда қолмас экан. Ишимизга яраша, рағбат ҳам, даромад ҳам оляпмиз. Ўтган ойда онам билан иккаламиз 1100 сўм маош олдик. Рўзғоримиз бут, кайфиятимиз яхши.

Феруза ҚОДИРОВА,
Шофиркон районидаги И. Муминов номли жамоа хўжалиги сут соғувчиси.

Юз-кўзларидан табассум ёғилиб турган бу қиз Ўлмасхон Жабборовадир. У Жалолқудуқ ноҳиясидаги Турсунбой Тошматов номли жамоа хўжалигида ташкил этилган кичик корхонанинг илғор ишчиларидан ҳисобланади. Хўжаликда бежирим ва чиройли сумкалар тикишда Ўғилойнинг олдига тушадиган топилмайди. У кунлик нормаларини 2—3 ҳисса ошириб бажармоқда.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

ГИЛАМ ЖИЛОСИ

Ленинобод қишлоғини бир кўрган киши беихтиёр кўркам шаҳарчага қиёслаши турган гап. Унинг яратилиш тарихи унчалик узоқ эмас. Қишлоқнинг дастлабки пойдевори қўйилганига бу йил роппа-роса ўттиз йил бўлди. Қишлоқ ўтган давр ичида юксалди. Кўплаб қўш қаватли турар-жой бинолари қад кўтарди.

Қашқадарё вилоятида биринчи бўлиб минг ўринли қўш қават Маданият саройи барпо этилди. Бу ерда ҳозирги кунда 11 минг сўмлик китоб жавонига эга бўлган кутубхона, жамоа хўжалиги ўтмишини акс эттирувчи 500 дан ортиқ ёдгорликка эга бўлган хўжалик тарихи музейи, Ғани Бобоёров музейи, кўргазма зали, «Бахт» уйи фаолият кўрсатмоқда.

«Ёшлик» комплекс қабул уйи қишлоқ кўркига-кўрк қўшиб турибди. Ҳамроҳим, жамоа хўжалиги бошқарувининг раиси, Абдували Қўчқоров бизни бу ерда очилган кичик корхона билан таништирди. Йигирма нафардан ортиқ ёш қизлар оқ халат кийишиб, ишлашаяпти. Улар дастгоҳларда рангли ипаклардан гўзал ва латофатли мўъжиза яратмоқдалар. Корхона директори Абдурашид Мамадалиев эртанги режалар ҳақида сўзлаб берди.

Дастгоҳлар тайёрладик. Жамоа хўжалиги радиоси орқали хоҳловчи қизларни ишга таклиф этдик. Дастлабки куни ҳам қишлоғимиз Шаҳрисабздаги «Ҳужум» бадиий буюмлар фабрикасида ишлаётган Насиба Маҳмудова ишга кириш учун ариза кўтариб келди. Мана ҳозир Насибахон йигирма қизга бош-қош, цех устаси бўлиб бежирим ва нафис гиламлар тўқиш ишига муносиб ҳиссасини қўшмоқда. Мақсуда Шойимова, Зилола Мамадалиева, Зилола Таниқулова ва Марҳабо Муродовалар кунлик режани ошириб адо этишмоқда.

Биз қизлар тўқиган ароби гиламларни кўздан кечириб, улардаги шарқона нақшлар жилвасини кўриб тўқувчиларга тасанно айтдик. Цех устаси Насиба Маҳмудова бизни тайёр гиламлар ёнига таклиф қилди.

— Мана бу қатордаги, — деб тушунтирди у, — биринчи тайёрлаган гиламимиз. Номи «Учқун» Унисини «Навбаҳор» деб номладик. Биз унда баҳор гулларини акс эттирганмиз. Бу гилам «Ойча»дир. Ўроқ шаклидаги Ойнинг жилвасини акс эттирганмиз унга. Йил охиригача яна «Беҳзод», «Ғунча», «Кўк гумбаз», «Наврўз» каби ароби гиламларнинг янги нусхаларини тайёрлаймиз.

Чевар қизлар йил охиригача пландаги 49 минг сўм ўрнига 61 минг сўмлик иш бажаришни мақсад қилиб қўйганлар.

Цехнинг кенг ва ёруғ хоналарида бичиш-тикиш устаси Маҳфуза Раҳматова бошчилигидаги Зебинисо Боқиева ва Мавлуда Бўриева каби ўнлаб тикувчилар янги дастгоҳларда болалар ва катталарбоп 20 хилга яқин кийим-кечакларни нафис нусхаларини тайёрламоқдалар. Келгусида бу ерда эркаклар ва аёллар учун жемпер тикиш ва попув тикиш бўлимларини очиш режалаштирилган. Шаҳрисабз яқинидаги Ленин номли жамоа хўжалигининг Ленинобод қишлоғида жойлашган «Ёшлик» кичик корхонасида бўлсангиз, қизларнинг шу кеча-кундузда олиб бораётган ишларини кўриб қувонасиз. Ҳа, ёшликнинг ғайрати жўшқиндир.

Ғ. ҲАМЗАЕВ.

ОРАСТА БЎЛИНГ

ҚЎЛНИ ПАРВАРИШЛАШ

Куз бошланиши билан кунлар аста-секин совий бошлайди. Табиатдаги ўзгариш инсонга ҳам ўз таъсирини кўрсатади. Бу фаслда юз, қўл ва оёқ терисининг ҳолати ўзгаради: совуқ шамол, ёмғир таъсирида тери қуриб дағаллашади. Шу боис аёллар кузда тери парваришига алоҳида эътибор беришлари талаб этилади. Пахта далаларида, полизда, чорвачилик соҳасида меҳнат қилувчи аёлларимизнинг қўллари баъзан ёрилиб кетади. Уларда кўпинча орасталик учун вақт бўлмайди. Аммо унутмаслик лозимки, аёл аввало гўзаллик ва покизалик тимсолидир.

Қўл терисини парваришлашнинг асосий шарти — узлуксиз муолажа. Энг аввало илиқ сувда қўлни совунлаб ювиш лозим. Ётишдан олдин махсус крем суртилади. Бунда қўл териси майинлашади.

Яна дала ва полизда меҳнат қилувчилар иш бошлашдан олдин қўлларига махсус крем ёки глицерин суриб олишлари керак. Бу бармоқларни шамол ва офтоб нуридан ҳимоялайди.

Агар қўл териси ёрилган бўлса, ётиш олдидан қўлни зардобли сувга, қатиқ ёки тузланган карам сувига 15—20 минут давомида ботириб туриш тавсия этилади. Бу муолажадан сўнг қўлни илиқ сувда ювиб, крем суртилади.

Қўл териси ҳаддан ташқари ёрилган бўлса крахмал эритмасида (1 ош қошиқ крахмал 1 литр сувда эритилади). 15—20 минут давомида тутилади. Сўнгра доғлаб совитилган пахта ёғи суртилади.

Картошка қайнатилган сув ҳам қўл терисига фойдалидир. Уй ишларидан бўшагач, картошка қайнатилган сувига 5—10 минут давомида қўлингизни ботириб туринг, кейин крем суртинг.

ЧЕВАР

Фрунзе номли жамоа хўжалигининг маркази — Қайчили катта қишлоқ. Бундай аҳолиси зич масканлар хўжалик ҳудудида анчагина: Картепа, Пахтакор, Қорақўйли...

Бир пайтлари бу қишлоқларда яшовчи хотин-қизлар учун тайинли иш жойи йўқ эди. Район марказидаги уч-тўрт корхонани ҳисобга олмаганда қишлоқларда шундай масканлар кам эди. Иш билан таъмин этилмаган қишлоқ хотин-қизлари баҳоли қудрат далада куйманишар, оладиган маошлари 30—40 сўмдан ошмасди.

Шукроналар бўлсинки, кейинги пайтларда аҳолини иш билан таъминлашда, уларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоялашда илк қадамлар қўйила бошлади. Жойларда қўшимча иш жойлари — кичик-кичик корхоналар ташкил этилди. Бундай хайрли ишлар Иштихонда кенг қулоч ёйди.

— Бизда, — дейди район ижроия қўмитасининг раиси Зойир Зиёдов, — бозор иқтисодиётининг дастлабки давридаги муаммолар тадбиркорлик билан ҳал этилмоқда. Биргина шу йилнинг ўзида районимизнинг кўпгина хўжаликларида маҳаллий саноат корхоналари ва шохобчаларини очдик. Жумладан, Мурод Жўраев номли жамоа хўжалиги марказида «Иқбол» тикувчилик фабрикаси, «Зарбанд» давлат хўжалигининг олис тоғли Зарбанд қишлоғида тикувчилик цехи, Фрунзе номли жамоа хўжалигининг Қайчили қўрғонида Самарқанддаги «8 Март» тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмасининг Иштихон тикувчилик фабрикаси, район бош пиллахонаси қошида «Атлас» ширкати, шунингдек қатор хўжаликларимизда миллий ҳунармандчилик устахоналари ҳозирги кунда тўла қувват билан фаолият кўрсатмоқда. Эндиликда мингдан зиёд ишчи муқим иш жойига эга. Энг муҳими, аҳоли миннатдор, руҳияти тетик. Фаолиятимизнинг бош йўли ҳам ана шу!

Садоқат Очилова — шу корхонанинг ёш ва илғор ишчиларидан бири ҳисобланади. У 1-ишлаб чиқариш бригадаси чеварлари ўртасида пешқадамлар сафида бораяпти.

СУРАТДА: Садоқат Очилова ўз тикув машинасида болалар устки кийимини қўлдан чиқараяпти.

Ш. СУЛТОНОВ олган сурат.

Дарвоқе, Қайчили қишлоғи бугунги кунда худди шаҳарчага ўхшайди. Бу ерда 400 дан ортиқ ишчи Иштихон тикувчилик фабрикасида унум билан меҳнат қилмоқда. Фрунзе номли жамоа хўжалигининг собиқ маъмурий биносида ҳаёт қайнайди, тиқув машиналари гувиллайди. Корхонада асосан хотин-қизлар ишлашмоқда. Уларнинг асосий қисми қишлоқлардан қатнаб меҳнат қилишяпти. Қизлар гулдастаси — чеварлар бу ерда кўпчиликни ташкил этади.

Корхонада иш икки сменада ташкил этилган. Ишчиларга барча шароит яратиб бериб қўйилган. Корхона чеварлари болалар ва катталар учун устки кийим-кечаклар тикиб, уларни пешма-пеш савдо шохобчаларига жўнатишаяпти. Ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларнинг сони ҳам, сифати ҳам яхши. Дастлабки ойларда 4—5 хил турда 600—700 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилган бўлса, айни вақтда бу рақамлар салмоғи янада ошди. Ишчилар ҳар томонлама манфаатдор.

— Корхонанинг келажаги қандай? — сўраймиз шу ернинг етакчи раҳбари Тоҳир Аббосовдан. — Ахир ҳар қандай куртакнинг ҳам келажаги бор: охир-оқибат у гуллаб, мева беради, катта бир боғга айланса — нур устига аъло нур. Эл баҳраманд бўлади...

— Албатта. Ниятимиз катта. Аввало корхонамизни район тасарруфига ўтказишни режалаштираяпмиз. Яна кенгаяди. Ишчилар ва хизматчиларимиз сафи ошади. Корхонамизнинг ўз савдо дўкони, дам олиш боғи, мева ва сабзавотлар етиштирадиган томорқаси, ишчилар учун барча қулайликларга эга турар-жойлари бўлади. Яхши ният—ярим давлат. Район раҳбарлари бу ниятларимиз амалга ошишига тўла хайрихоҳ.

...Корхона цехларини айланамиз. Бу ерда меҳнат мароми баланд. Чеварлар ўз ишидан мамнун. Улар Раҳима Хуррамова, Гулчеҳра Бердалиева, Садоқат Очилова, Назокат Ширинбоева... ва яна эндигина ишга келган кўпгина сингилжонлар...

Биз чеварлар даврасида бўлганимизда, рости, уларнинг нафосатли меҳнатига жуда-жуда ҳавасимиз келди.

А. ТУРДИЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ЯНГИ КОРХОНА

Нарх-навонинг кўтарилиши, бозор иқтисодиёти билан боғлиқ муаммолар аҳоли турмуш даражасига ҳам ўз таъсирини кўрсатди. Бироқ тадбиркор, ишбилармон одамлар шошиб қолганлари йўқ. Аксинча жойларда ҳунармандчиликни ривожлантириб, кичик корхоналар ташкил этмоқдалар. Бу борада Избоскан районидаги Ш. Юсупов номли жамоа хўжалигида ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Хўжаликда бир неча йил муқаддам обжувоз қурилиб, ишга туширилган эди. Бу йил эса тегирмон қурилди. Замонавий усулда қурилган бу тегирмон электр токи ёрдамида ҳаракатланиши билан афзалдир. У буғдойдан соатига 65—70 килограмм ун тайёрлаши мумкин.

— Корхона нафақат жамоа хўжалигига, қолаверса минтақадаги аҳолига ҳам хизмат кўрсатмоқда, — дейди кичик корхоналар бошқарувчиси Карим Дўлтаев. — Ўтган йили ишга тушган обжувоз халқимизнинг гуручга бўлган эҳтиёжини бирмунча қондирди.

Келгусидаги режаларимиздан бири мойжувоз қуриш ва юқори навли зиғир ёғи ишлаб чиқаришни йўлга қўйишдир. Хўжалигимизда шоли, арпа, буғдой етиштириш яхши йўлга қўйилган. Бундан ташқари корхона доимий ишлашини таъминлаш мақсадида дончиликка ихтисослашган хўжаликлардан шартнома бўйича дон сотиб олаяпмиз. Аҳолидан тушаётган буюртмаларни ҳам бажаришга тайёрмиз.

Жамоа хўжалиги ҳудудида қурилаётган кичик корхоналар қишлоқ кўркига кўрк қўшиши билан биргаликда ишсизларни иш билан таъминлашга ва хўжалик иқтисодиётига ижобий таъсир кўрсатишига ишончимиз комил.

С. АБДУЛҲАЕВ.

ИРМОҚЛАР ДАРЁ БЎЛУР

Наманганлик адабиёт шинавандаси Ориф Шокир 1968 йили Абдулла Қодирий номли 27-ўрта мактабни битирган. У Андижон давлат пахтачилик олий билимгоҳида ўқиб юрган чоғларида шеърлар машқ қиларди.

«Шарқ юлдузи» жамоа хўжалигида колхозчи, комсомол ташкилотининг котиби бўлиб ишлаганида ҳам шеъриятдан меҳр узмади. Ҳозир Тўрақўрғон район Кенгаши раисининг муовини. Унинг шеър ва ғазаллари вилоят ҳамда жумҳурият рўзномаларида чоп этилмоқда.

Қуйида ижодкорнинг болаларга атаб ёзган шеърларидан намуналарни ўқийсиз.

ҚОВУН

Навларим бор ранг-баранг,
«Шакарпалак»,
«Босволди».
Қадримни билган одам
Уй шипига осволди.

ОШҚОВОҚ

Ошқовоқ менинг ўзим,
Полвондай айтар сўзим.

Ширингина таъмим бор,
Юмшоқман, не ғамим бор.

Сомса, манти тайёрлаб,
Сузиб енгиз товоққа.
Шунда бош ўхшамайди,
Баъзи бир бўш қовоққа.

КАРАМ

Қўйлагим тарам-тарам,
Дейдилар мени карам.
Тўнинг кўп деб имлама,
Менсиз пишмас димлама.

ТУРУПВОЙ

Чўмилмасам ечиниб,
Қайдан маза қолади.

Палов дўстим юзимдан,
Шунда ўпиб олади...

КИТОБ

Юзларимни Шодивой,
Варақлайди эриниб.

Билимдон деб ўзини,
Ҳатто юрар керилиб.
Аммо ҳарфларимни
Дудуқланиб ўқийди.

Гоҳи адашиб кетиб,
Ёлғон-яшиқ тўқийди.

КУНДАЛИК

— «Уч»-«тўрт» олса
ногаҳон,
Бош кўтариб боқаман.

Шундагина Шодига,
Бирозгина ёқаман.

Бундай кун насиб этар,
Уч-тўрт ойда бир марта
Қолган кунлар маконим
Токча бўлар, албатта.

Ориф ШОКИРОВ.

САЙЁР ТОМОША

Салкам бир ойдирки, Андижон вилоятида Тошкент давлат цирки артистлари меҳнаткашларга ўз санъатини намойиш этмоқдалар. Яқинда Ўзбекистон халқ артистлари Камолиддин Тошканбоев ва Олимжон Ҳакимов бошчилигидаги дорбозлар Хўжаобод ноҳиясидаги Улуғбек номли жамоа хўжалиги пахтакорлари таклифига биноан деҳқон бозорига ташриф буюрдилар.

— Томошаларни Андижон вилоятидан, аниқроғи Асакадан бошлашимизнинг боиси бор, — дейди Олимжон Ҳакимов. — Ижодий сафаримизни Ўзбекистон ва РСФСР халқ артисти Тошканбой Эгамбердиев таваллудининг 125 йиллигига бағишлаганмиз. Ҳа, мана бир ярим асрдирки, Тошканбоевлар сулоласи халқимиз хизматида. Отанинг невара, чевара, эваралари боболари санъатини давом эттириб келмоқдалар.

Шу куни томошага келганлар жумҳурият дорбозлар танловининг совриндори полвон Раҳимжон Ҳакимовнинг машқларини, Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофоти лауреатлари, ака-ука Тоҳиржон ва Эркинжон Тошканбоевларнинг дор ва симдор устидаги ўйинларини, шунингдек, Ботиржон Тешабоев, Лайлохон Бекқулова, дастанинг энг кенжатойи, Тошканбой отанинг эвараси Муҳаммадали Ўринбоевнинг акробатик машқларини олқишлар билан кутиб олдилар.

— Тўғрисини айтганда, халқ биз, дорбозларни бунчалик илиқ кутиб олишини кутмагандик, —дейди Олимжон Ҳакимов. — Режа бўйича Татаристонга сафарга кетаётгандик. Жумҳуриятимиз раҳбарларининг таклифига кўра водийга қайтиб, қишлоқ меҳнаткашларига хизмат қилмоқдамиз.

Улуғбек номли жамоа хўжалиги ва нефтчилар посёлкаси аҳолиси қишлоққа хурсандчилик олиб келган Тошканбоевларга ташаккур билдирдилар.

Маъруфхон
АБДУҲАЛИМХОН ўғли.

МИЛЛИЙ КУРАШ

ЕЛКАСИ ЕРГА ТЕГМАГАНЛАР

Тарихдан маълумки, ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида қадимги замонларда шак, массагет ва бошқа қабилалари яшаган. Этнографик тадқиқотларга кўра, улар ўртасида куч синови—кураш кенг тарқалган экан. Антик муаллиф Элиан Клавдий ҳам шу ҳақда маълумот берган. Йигитлар уйланадиган бўлишса, қалliқларини курашда енгиши лозим бўлган.

Ўзбек халқ оғзаки ижодининг намуналари — «Алпомиш», «Тўлғаной», «Гўрўғли» достонларида ҳам полвонлар кураши мадҳ этилган. Тарихий маълумотларда ёзилишича, милоднинг X асрида ҳозирги жумҳуриятимиз ҳудудида кураш мусобақалари ўтказилган экан. Қадимги Хитой қўлёзмаси — «Тан-шу»да Фарғонада Наврўз байрамида аҳоли иккига бўлиниб, мусобақалар ўтказганлиги қайд этилган. X аср араб географи ва саёҳатчиси Макдисийнинг маълумот беришича, Марв, Самарқанд, Балх каби йирик шаҳарларда ҳам Наврўз байрамида шундай беллашувлар ўтказилган. XI—XII асрларга келиб халқимизнинг жисмоний бақувват ва соғлом бўлишида кураш муҳим ўрин ола бошлаган.

Буюк ҳаким Абу Али ибн Сино «Китоб-ал қонун фиттибб» асарида жисмоний тарбияни тиббиётга асосланиб, тартибга солиш ҳақида ёзган. Улуғ табиб курашнинг икки тури ҳақида маълумот беради. Унинг ёзишича, дастлабкисида икки киши бир-бирини белбоғидан ушлаб, ўзига тортиб йиқитмоқчи бўлса, бошқа турида эса бири иккинчисининг тўни (яктак) ёқасидан, қўлидан ушлаган ҳолда рақибининг оёқларини чалиб, ўрама ва қайтарма усулларни қўллаб, йиқитишга ҳаракат қилган.

Ибн Сино таъбирича, бундан минг йил муқаддам ҳам бу хил курашлар усули маълум бўлган. Шулардан бирида рақибининг белидан ушлашга рухсат берилган ва полвонлар оёқларини ишлатишган. Иккинчисида эса полвонлар ушлаган жойларидан маҳкам тутиб, ҳаракат қилишган. Бироқ иккала усулда ҳам қўл билан оёқдан олиш тақиқланган. Икки турни ҳозирги кундаги усуллар билан қиёсласак, фарғонача ва бухороча курашга тўғри келади.

Буюк соҳибқирон Амир Темур аскарлари жисмонан бақувват бўлиш учун ҳар хил машқлардан фойдаланишган, айниқса кураш усулларини тинмай ўрганишган. Улар баъзан қўлда яккама-якка жанг ҳам қилишган. Бу даврда миллий кураш ниҳоятда оммавийлашиб, у жанг, томоша кўринишида ва мусобақа тарзида қўлланилган. Амир Темур Хоразмга уруш эълон қилганида у ер ҳукмдори Ҳусайнга можаро тақдирини яккама-якка курашда ҳал қилишни таклиф этади.

Шеърият мулкининг султони Алишер Навоийнинг «Садди Искандарий» достонида ҳам полвонларнинг кураш лавҳалари мавжуд. XIV—XV асрлардан бошлаб барча ҳукмдорлар миллий байрамларда кураш мусобақаларини уюштиришган.

Машҳур саркарда ва шоир Заҳриддин Муҳаммад Бобурнинг «Бобурнома» асарида ўзбек халқи миллий курашини аскарлар ўртасида кенг ривожлантиргани ва жисмоний тарбия машқларига катта эътибор бергани тўғрисида маълумотлар бор. Унинг тасдиқлашича, XV—XVI асрларда ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида курашчилар ва жангчилар асосан меҳнаткаш халқ ичидан етишиб чиққан. Кураш ғолибини турли совринлар билан тақдирлаш аста-секин одат тусига айлана бошлаган.

Ўтмиш тарихий лавҳаларига мурожаат этамиз. Маълумки, ўзбек паҳлавонлари қадимдан донг таратиб келганлар. Айниқса, миллий кураш ўзбекларнинг севиб ардоқлаган машғулотларидан бири бўлган. Файласуф ва шоир Паҳлавон Маҳмуд (1247—1326) Эронда ва Ҳиндистонда кураги ерга тегмаган полвон саналган. 1881 йил Бомбайда нашр этилган «Оташкадаи Озарий» китобида қуйидаги сатрлар битилган экан: «Исми Маҳмуд Пурей Валий лақаби билан шуҳрат топган, ўз замонасининг овозаси оламни тутган ягона паҳлавони эди».

XIX асрнинг иккинчи ярмида Туркистон Россия томонидан босиб олинса-да, кураш удумлари унутилмаган. Кураш мусобақалари ўтказила бошлангач, паҳлавонларнинг ҳаёти бирмунча яхшиланган. Улар курашни ўзларига асосий касб, деб ҳисоблашиб, бошқа иш билан шуғулланмаганлар. Ўтган асрнинг иккинчи ярмида Ўрта Осиёга сафар қилган мажор саёҳатчиси А. Вамбери шундай деб ёзган эди: «Оилада фарзанд туғилганига 40 кун тўлганда, яъни чақалоқнинг чилласи чиққандан сўнг байрам белгиланади. Байрам арафасида ҳар хил ўйинлар ташкил қилиниб, охирида эса, полвонлар беллашадилар».

Машҳур шарқшунос ва этнограф С. П. Толстов ўзбеклар ўтмишда ийди рамазон, қурбон ҳайити каби байрамларда, Наврўз кунларида ва сайлларда курашга алоҳида аҳамият беришганини ёзади. Шу байрамларнинг дастлабки уч кунида кексалар гувоҳлигида кураш уюштирилган, эл томошага чиққан, маҳбуслар озод қилинган, айбдорлар гуноҳидан ўтилган. Кўпгина археологик материалларнинг тасдиқлашича, ўзбек халқининг турмуши ва ҳаётида миллий кураш асосий ўйинлардан бири саналган. Дарҳақиқат, халқимиз миллий курашга кишини жисмоний чиниқтиришнинг асосий воситаси сифатида қараган.

Маълумки, асримиз бошларида Туркистонда инқилобий ҳаракат кучайган. Омманинг миллий курашга қизиқишини билган амалдорлар паҳлавонлардан мусобақалар орқали халққа таъсир этиш воситаси сифатида фойдаланганлар. Хонлар ва беклар ўз қарамоғида кучли полвонларни ушлаб туриб, улар иштирокида оммавий мусобақалар уюштиришган ҳамда ғолибларни мукофотлашган. Бу билан амалдорлар халқ ўртасида обрўларини оширмоқчи бўлганлар. Кексаларнинг айтишларича, Бухоро амирларининг кўп полвонлари Қарши беклигидан бўлган экан. Мусобақалар қизиқарли ўтганлиги сабабли одамлар ниҳоятда кўп тўпланишган. Бойлар курашдан тарғибот ишларида ҳам фойдаланишган.

Миллий мусобақалар авж ола бошлагач, чор ҳукумати уларни тақиқламоқчи ҳам бўлган. Ҳатто бу маросимни ман этишгача ҳам (1915 йилда) бориб етганлар.

Аммо курашга ташна халқимиз полвонлар беллашувини давом эттираверган. Машҳур ўзбек полвонларидан Аҳмад полвон, Азимхўжа полвон, Ҳайдарали полвон, Тонгги полвонлар Тошкент томошагоҳида (цирк) рус баҳодирлари билан беллашганлар. Уларнинг бирида кураги ерга тегмаган Аҳмад полвоннинг ғалаба қозониши оғиздан-оғизга ўтиб келмоқда.

Ўтмишда полвонларимиз махсус машқлар ўтказишмаган, тўйлардаги беллашувлар буннинг ўрнини босган. Кураш учун алоҳида жой ҳам ажратилмаган. Полвонлар одатда одамлар тўпланган ерда курашга тушганлар. Улар вазнига эътибор берилмаган, кўз билан чамалашиб, тенги-тенги билан даврага тушишган. Беллашув вақти, неча полвон билан баҳслашуви ҳам унинг кучи ва маҳоратига боғлиқ бўлган.

Маълумки, ўзбек миллий кураши асосан икки турга бўлинади: биринчиси бухороча, иккинчиси эса, фарғонача усул. Дастлабкиси азалдан ҳозирги Сурхондарё, Қашқадарё, Бухоро, Хоразм вилоятларида, Қорақалпоғистонда тарқалган. Полвонлар бу усул қоидасига кўра калта тўн (яктак) кийиб, белбоғ боғлаб, оёқларига махси-калиш кийишган ёки яланг оёқ беллашишган. Бу усул техник ва тактик жиҳатдан фарғонача усулга қараганда мураккаброқ, оёқ билан бажариладиган турли ҳаракатларга бой. Полвон тик турган ҳолда чап қўли билан рақиби белбоғининг хоҳлаган еридан, ўнг қўли билан эса, кийими ёқасидан ушлаб, оёғини ишлатиб беллашади.

Воҳамиздан бу усулда курашнинг машҳур полвонлари етишиб чиққанлар. Халқаро спорт устаси Х. Рўзиқулов, икки марта жаҳон совринни соҳиби Э. Холиқов, СССР спорт усталари С. Расулов, Р. Фозилов ва бошқалар шулар жумласидандир. Воҳа қишлоқларидан етишиб чиққан маҳаллий полвонлар ҳам анчагина.

Иккинчи усул Фарғона водийси, Сирдарё, Тошкент вилоятларида тарқалган. Полвонлар унда тўн (яктак) кийиб, белларини маҳкам боғлашган. Рақибини фақат белбоғидан ушлаб, даст кўтариб, курагини ерга теккизиши лозим бўлган. Бу усулда оёқни ишлатиш тақиқланган.

Маълумки, ўтмиш тўй ва томошаларида кураш муҳим ўрин тутган. Кеч куз ва қиш ойларида, тўйларда кечқурун катта гулханлар атрофида кенг давра қурилиб, курашилган. У дастлаб 10—12 яшар ўғил болалар беллашуви билан бошланган. Сўнгра навбат катталарга келган. Улар товоқларни бакавулбоши олдидан ўз кучларига қараб олгач, уруғдошлари олдига бориб ўтиришган. Ундаги таомларни полвонлар бирга тановул қилишган. Бакавулбоши товоқларни олган полвонларни ва уларга аталган совринларни эълон қилган. Уларнинг кимлиги, қаердан эканлиги, фазилатлари бакавулбоши томонидан шеърий тарзда таърифланган. Товоқ олган полвонларга бошқа уруғлардан аста-секин талабгорлар чиқа бошлаган.

Сўнгра бакавулбоши талабгор полвонлар номини эълон қилган. Шу пайтда маълум товоқни олган ва унга талабгор полвон уч марта айланган, ўзаро қўл бериб кўришганлар. Бакавулбоши кўрсатма бергач, баҳслашув бошланган. Курашни бакавуллар диққат билан кузатиб туришган, улар дастлаб полвонларнинг кийими ва белбоғини текширишган, ножўя хатти-ҳаракатлар қилишса, ажратиб қўйишган. Полвонлар нафас ростлаб, давра айлангач, беллашув яна давом этган. Қай бири рақибини йиқитиб, курагини ерга теккизса, курашда ҳалол енгди, деб топилган ва соврин берилган. Беллашув тугагач, полвонлар яна қўл олиб, хайрлашганлар.

Баҳсда полвонлардан бири кўкраги билан йиқилса ёки бир-бирини оёғидан чалиб йиқитса, кураш ҳалол ҳисобланмай, соврин берилмаган. Рақиблар бир-бирларини давра охиригача йиқита олмай беллашув дуранг билан тугаса, совринни ўзаро бўлиб олишган. Баъзан тўйларда биринчи товоқни олган кучли полвонга ҳеч қандай талабгор юраги дов бермай чиқмаса, соврин уники бўлган.

Халқимизда миллий курашнинг анъанавий удумлари азалдан мавжуд: полвон ўз уруғидан чиққан киши ёки ёши улуғлар билан курашга тушмаган. Улар ёқасидан ушлаш катта гуноҳ саналган. Баъзан курашларда низо чиқса, уларни яраштиришган.

Курашларда бош ёки қўл билан рақиб юзини тўсиш, оғзи ва бурнини беркитиш, бўғиш, қўл билан рақиб оёғидан ушлаш таъқиқланган. Уларни содир этган полвонларни бакаввуллар ажратиб қўйишган ва қаттиқ огоҳлантиришган. Бу ҳол яна такрорланса, полвон даврадан чиқариб юборилган. Ғирромлар эл назаридан қолиб, давраларга қўйилмаган.

Халқимизда полвонлик авлоддан-авлодга ўтган, ўғил болаларни ёшлигидан курашга ўргатишган. Одамлар тўпланган ерларда кураш уюштирилаверган. Полвонликни эъзозлаганнинг обрўси халқ ўртасида баланд бўлган. Элда «Паҳлавонлик — подшолик» деб бежиз айтишмаган. Ғолиб исмига полвон сўзи қўшиб айтилган. Янги туғилган ўғил болаларга машҳур полвонларнинг номлари қўйилган. Тўғри, кейинги йилларда Наврўз тантаналари, ҳосил байрамлари ва тўю-томошаларда кураш кўп ўтказилаяпти. Миллий кураш бўйича анъанавий мусобақалар ҳар йили уюштирилмоқда. Уларда рус, украин, белорус, кавказ ва бошқа халқларнинг вакиллари ҳам қатнашмоқдалар.

Шу йил июнь ойида жумҳурият Жисмоний тарбия ва спорт давлат қўмитасида бухороча курашни янада ривожлантириш ҳамда оммавийлаштириш муаммоларига бағишланган биринчи илмий-амалий анжуман ўтказилди. Бухороча усул бўйича миллий кураш уюшмаси ташкил этилди. Ягона усул ишлаб чиқиш, маълум низомга кўра иттифоқ ва халқаро мусобақалар ўтказиш келишиб олинди.

Бу хайрли ишнинг бошланиши, албатта. Лекин тан олиш керак: сўнгги йилларда бухороча усулда курашаётган полвонларимизнинг дунё миқёсида чиқиши камайди. Миллий кураш анъаналари унутилди. Ўтказиладиган аксарият мусобақаларда халқимиз удумларига риоя қилинмай, белгиланган вақт, майдон, бал тартиби, ҳуштакбозлик, кўпҳакамлик каби сунъий нарсалар зўрлаб тиқиштирилди. Номдор полвонлар Сайфулла Расулов (Қашқадарё), Бобохон Худойбердиевларнинг (Сурхондарё) айтишларича, кейинги ўн йил ичида миллий курашга қизиқиш анча сусайди. Курашни даромад манбаига айлантирган баъзи полвонлар обрўси тўкилди. Совринни олишда ўзаро келишувлар, тил бириктириб, дуранг натижага эришиш, ғирромлик қилиш каби салбий ҳолатлар содир бўлди. Натижада халқимизнинг, чунончи, ёшларнинг курашдан кўнгли қолди.

Ўзбек миллий курашнинг кўплаб тарғиботчилари фикрига кўра уни аввало ўрта мактаб дастурига киритиш керак. Кураш четда қолиб, бошқа нотаниш спорт турлари (самбо, дзюдо, каратэ, таэквандо ва ҳоказолар) кўпроқ ўргатилмоқда. Жумҳурият Халқ таълими вазирлиги элимизнинг қадимий анъаналарини ҳисобга олиб, миллий кураш бўйича ягона дастур ишлаб чиқиши лозим. Бунга етук олимлар, мутахассислар, эл таниган полвонларни жалб этиш керак. Миллий курашни нафақат юртимизда, балки хорижда ҳам кенг тарғиб қилиш, оммавийлаштириш энг долзарб вазифадир.

О. БУРИЕВ,
Қашқадарё вилоят маданият фонди бўлими раёсатининг аъзоси, тарих фанлари номзоди.

ИККИ НЕЪМАТ ХОСИЯТИ

Халқ табобатида қовун хаёлпарастликни, паришонхотирликни, бод, беланги, сил, камқонлик, жигар ва буйрак хасталикларини даволашда тавсия қилинган. Ҳозирги замон илмий тиббиётида бир қанча қовунларнинг қатор шифобахш хоссаларидан оқилона фойдаланилмоқда. Чунончи, сифатли, селитрасиз қовунлар кишига тинчлантирувчи, асабни босувчи, пешоб ҳайдовчи, ични юмшатувчи, бавосилда, жигар касалликларига дори сифатида тавсия этилади. Қовуннинг юрак ва ўпка фаолиятига ҳам ижобий таъсир қилиши аниқланган.

Тошкент доришунослик институти олимлари Х. Холматов ва Ч. Харламовнинг хулосаларига кўра қовун таркибида салмоқли миқдорда темир элементи бор. Шу сабабли қон ҳосил бўлишини уйғунлаштирувчи дори сифатида фойдаланиш мумкин.

Ўлкамиздаги қовунлар таркибида 18 фоиз қанд, витамин С, фосфат кислотаси, каротин, минерал тузлар ҳамда калий, кальций, темир, фосфор элементлари бор. Қовун таркибидаги темир киши организмида қон ҳосил қилса, фосфор ҳужайраларнинг тараққий этишида фаол қатнашади, мияга қувват беради.

Тарвуз қовундан шифобахшлиги билан ажралиб туради. Шарбати чанқоқ босади, организмнинг шамоллаш касалликларига бардошли бўлишини кучайтиради. Юқумли сариқ касаллигига қарши ишлатилиб келинмоқда. Пўчоғидан дамлама қилиниб, йўғон ичак яллиғланишини, шарбати организмда нуклеин кислота, пурин алмашинувининг бузилиши билан боғлиқ касалликларни даволашда фойдаланилмоқда. Шунингдек, тўқималарда сийдик, кислота, тузлар чўкиши, органлар функциясининг вақтинча ёки доимий бузилишига, бўғин касаллигига даво бўлади. Ўтда, сийдикда пайдо бўлган майда тошлар, қумлар, тузларни эритиш қобилиятига эга. Тарвузнинг 100 грамм шарбати 40 калория энергия беради.

Тарвуз шарбати қандли диабет касали бор кишиларга яхши фойда беради. Унинг қовундан фарқи қанд-фруктоза кўринишида бўлади.

Маълумки, полиз маҳсулотлари, жумладан қовун, тарвуз бутун ёз, ҳатто қиш фаслида ҳам дастурхонимиздан аримайди. Одатда овқатланиб бўлгач, қовун ва тарвуз истеъмол қиламиз.

Овқатланиш гигиенасига кўра бу қоида полиз маҳсулотларига ҳам тегишлидир. Ҳар бир нарсанинг ҳам меъёри бор. Қовунни истеъмол қилишда гигиенага риоя қилинмаса касалланиб қолиш мумкин. Бу тўғрида Абу Али ибн Сино «қовун яхши ҳазм бўлмаса қусиш билан бирга ич кетишни ҳам келтириб чиқаради», деган. Чунки қовун овқатдан кейин ейилмаса, кўнгилни айнитиб, ошқозон ва ичак касаллигини келтириб чиқариши мумкин. Баъзан ейишга тайёрланган қовун ёки тарвуз ортиб қолади. Бундай ҳолда қовун ёки тарвузни тезда холодильникка қўйиш керак. Холодильник бўлмаса, салқин, ҳашаротлар, кемирувчилар тегмайдиган жойга қўйиб, устига қоғоз ёки дока ёпиб қўйилгани маъқул. Қовун ёки тарвузни холодильникда кўпи билан 48 соат, салқин жойда 20—24 соатдан кўп сақлаб бўлмайди. Чунки уларнинг биохимик жараёнида инсон организми учун зарарли элементлар пайдо бўлиши мумкин.

Қовун-тарвуз етиштиришда кейинги йилларда минерал ўғитлардан азотли селитра кўп ишлатилмоқда. Бунга йўл қўймаслик керак. Чунки организмда азотли селитра нитрозообирикма ҳосил қилиши инсон ҳаёти учун ниҳоятда хавфлидир.

Нормага кўра қовун ва тарвузнинг ҳар бир килограмми учун нитрат иони 45 миллиграммдан ошиқ бўлмаслиги керак. Қовун-тарвузларни магазинларда сотиш учун олиб чиқишдан олдин санитария кўригидан ўтказиш лозим.

Далаларимизда етиштирилаётган ноз-неъматлар, полиз маҳсулотлари юксак агротехника қоидаларига риоя қилган ҳолда минерал ва маҳаллий ўғитлардан тадбиркорлик билан фойдаланиб етиштирилса, улар сифатли ва шифобахш бўлади. Бу эса халқимиз саломатлиги учун жуда муҳимдир.

Ш. ЙЎЛДОШЕВ,
доришунос.

Муҳаррир Н. ЕҚУБОВ.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»
(«Сельская правда»)
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул котиб — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими— 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 33-54-33. 32-56-36, Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Безатиш бўлими—32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. 700.000 Тошкент шаҳри. Ленинград кўчаси, 32. Нашр кўрсаткичи— 64.602, 68.753 нусхада чоп этилади.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 20.30

Буюртма № 5927